

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
*Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar*

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Szent Jeromos a vadállatok között, avagy a
neutralitás érvényesülése a XXI. századi háborús
konfliktusok, különösen az ukrán-orosz háború
tükrében**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024/12/10

NYILATKOZAT A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA HASZNÁLATÁRÓL

E nyilatkozatomban kijelentem, hogy e dolgozat érdemi tartalmát illetően, dolgozatom elkészítése során nem alkalmaztam, nem használtam fel mesterséges intelligenciát.

Tartalom

I. Bevezetés, avagy a téma jelentőségének indoklása az aktuális geopolitikai helyzet, nevezetesen az ukrán-orosz háború tükrében.....	4
II. Nemzetközi szokás kialakulásának feltételei.....	6
III. Semlegességi jog	9
III.1. Semleges gyakorlat és semlegesség	9
III.1.1. Definíciók és csoportosítás	9
III.1.2. Semleges államok jogainak és kötelezettségeinek kodifikálása (1907. évi második hágai békekonferencia egyezményei)	11
III.2. Fegyveres semlegesség jogi fogalmának ismertetése.....	12
IV. Semlegességet elvetők az ukrán-orosz háborús konfliktus tükrében.....	13
IV.1. Stratégiák.....	13
IV.2. Ukrajnát támogatók köre	14
IV.3. Oroszországot támogatók köre	15
V. Semlegességi doktrínát valló államok neutralitási jogának változásai az elmúlt évtizedek során	16
V.1. Ausztria.....	16
V.2. Írország	18
V.3. Málta	20
V.4. Svájc	21
V.4.1. Örök semlegességi modell történelme és alapjai	21
V.4.2. A svájci semlegesség dilemmái	24
VI. Kiüresedett-e a semlegességi jogi koncepció?	27
VI.1. De lege ferenda javaslataim	30
VII. Konklúzió	32
Irodalomjegyzék.....	34

„A neutralitás különböző helyeken és különböző időkben különböző dolgokat jelent. Még ugyanazon a helyen és megközelítőleg ugyanabban az időben is jelenthet különböző dolgokat.”¹

Hamilton Fish Armstrong (1956)

I. Bevezetés, avagy a téma jelentőségének indoklása az aktuális geopolitikai helyzet, nevezetesen az ukrán-orosz háború tükrében

A semlegességi jog témaköre különösen érdekessé vált a XXI. századi háborús konfliktusokkal összefüggésében, ahol a hagyományos értelemben vett, államok által alkalmazott semleges álláspont, illetve annak *expressis verbis* jelentése egyre inkább megkérdőjeleződik. Elsődleges körülmény, amely megalapozta a téma iránti érdeklődésemet és elköteleződésemet a 2022. február 24-én Oroszország által Ukrajna ellen indított teljes körű invázió és annak háborúvá eszkalálódása, amelynek következményeképp különös változások zajlottak le több állam esetében is a neutralitásukat illetően, így maga a semlegesség mint jogi koncepció is átalakuláson ment keresztül.

Az első változás, mely jelzi a paradigmaváltást a két, korábban semlegesnek tekintett európai államhoz köthető, – nevezetesen Finnországhoz és Svédországhoz – mely államok csatlakoztak az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (továbbiakban: „NATO”-hoz), megdöbbenve ezzel a lépéssel az egész nemzetközi közösséget. A két ország együttesen 2022. május 18-án adta be jelentkezését a szervezethez, majd Finnország 2023. április 4-én, míg Svédország 2024. március 7-én vált a NATO teljes jogú tagjává. Finnország és Svédország lényegében a NATO-hoz való csatlakozással lemondott bizonyos formában a semlegességéről. Jelen dolgozatomban csak itt, említés szintjén foglalkozom e két állammal, ugyanis kutatómunkám az európai térségben mindösszesen négy megmaradt, olyan országra terjed ki, amelyek az elmúlt évtizedek során kitartottak semlegességi doktrínájuk mellett, nevezetesen: Ausztria, Írország, Málta és Svájc neutralitási jogának kérdésére.²

A második változás, melynek okán választottam az ukrán-orosz konfliktus során megjelenő, azzal összefüggésbe hozható esetlegesen letűnt koncepcióvá váló neutralitási jog témakörének

¹ ARMSTRONG, HAMILTON FISH: *Neutrality: Varying Tunes*, 1956, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/1956-10-01/neutrality-varying-tunes> 2024.11.09

² GADY, FRANZ-STEFAN: *Why Neutrality Is Obsolete in the 21st Century - As Finland joins NATO, a few European holdouts cling to nonalignment*, Foreign Policy, 2023.04.04. <https://foreignpolicy.com/2023/04/04/finland-sweden-nato-neutral-austria-ireland-switzerland-russia-war/> 2024.10.19.

vizsgálatát, a 2023. februárjában bekövetkező, számomra izgalmasnak vélt helyzet, mely alapjaiban mozgatta meg az egész nemzetközi közösséget. Az örök semlegességet valló Svájc úgy határozott, hogy Oroszországot szankciókkal sújtja, ezzel Ukrajna iránt támogatólag lépett fel (tehát a 2014-ben lezajló korábbi ukrán-orosz konfliktus esetében tanúsított magatartásának ellentétét követi), ami önmagában is elegendő lehet arra, hogy felmerüljön a svájci örök semlegességi modell esetleges elhagyásának vagy épp módosulásának kérdése. Ezenfelül felröppent még az a hír is, hogy Svájc akár fegyvereket is szállítana Ukrajnának, mely igazi sokkhatásként érte a nemzetközi színteret. A svájci lakosság ugyanis kezdetektől fogva – Herbert Lüthy szavaival élve (1969) – „*Európa antitéziseként*” értelmezte magát, azaz a semlegességük számukra mindig is több volt, mint pusztán külpolitikai álláspont.³

A fegyverek vagy lőszer közvetlen átadása, mint tudjuk sérti a semlegesség nemzetközi jogát. A Svájcban gyártott fegyverek és lőszer kivitele és re-exportja nemzetközi fegyveres konfliktusban részt vevő országba pedig a svájci belső jog szerint a svájci hadianyag-törvény alapján *de jure* tilos.⁴ Végeredményben a svájci Szenátus Biztonsági Bizottsága elutasította a svájci gyártású fegyverek Ukrajnába történő exportjának engedélyezésére irányuló parlamenti kezdeményezést, mert – érvelésük szerint – az sérti a semlegességükbe ágyazott egyenlő bánásmód elvét. Ignazio Cassis, Szövetségi Tanács tag úgy próbálta megmagyarázni a fegyverexport felmerülését, hogy Svájc azt az álláspontot képviseli, miszerint: Oroszország Ukrajnával szembeni agressziója „*egy szuverén ország szuverenitása, szabadsága, demokráciája és polgári lakossága elleni agresszió, mind a nemzetközi jog, mind politikailag és erkölcsileg elfogadhatatlan*”.⁵ Ám ezzel a kijelentésével, véleményem szerint Svájc semlegességének megkérdőjelezése még nem vált tárgyatlanná.

Dolgozatom megírása során azt a célt állítottam fel, hogy az általam korábban felsorolt négy európai térségben maradt, magát semlegesnek valló állam neutralitási jogát górcső alá véve bebizonyítsam, hogy a semlegességi jog a XXI. századi geopolitikai helyzet kihívásai okán, illetőleg az államok magatartása következtében lényegében kiüresedésen ment keresztül. A semlegességi jog szabályait hagyományosan a nemzetközi szerződések, illetőleg a nemzetközi szokásjogot kialakító magatartások alakítják vagy alakíthatják, ennek okán tartom szükségesnek vizsgálni, hogy e neutralitási jogra vonatkozó kiüresedési folyamat

³ COHEN, DAN A.: *Evolving Swiss Neutrality: Foreign Policy, Identity, and a Changing World* 2022 Independent Study Project (ISP) Collection. 3530. 5-6. p

⁴ SR 514.54 Federal Act on Weapons, Weapon Accessories and Ammunition (Weapons Act, WA) of 20 June 1997 (Status as of 1 September 2023)

⁵ SALVIONI, NICCOLÒ: *Switzerland and neutrality towards belligerents: a system of conflict limitation*, Locarno, Canton of Ticino, Switzerland, 2022 1-2. p

eredményeként létrejöhetett-e egy *desuetudo*, tehát szerződésrontó nemzetközi szokás (szerződések esetén gondolok itt a második hágai békekonferencián született V. és XII. egyezményekre, melyekről a későbbiekben részletesen szólok), illetve, hogy megfelelhet-e ez a folyamat a nemzetközi szokás kialakulásához szükséges feltételeknek. Végül pedig a semlegességi jog kiüresedési folyamatára nézve felállítom *de lege ferenda* javaslataimat.

II. Nemzetközi szokás kialakulásának feltételei

A nemzetközi jog forrásait a Nemzetközi Bíróság Alapszabályának (továbbiakban: „Statútumnak”) 38. cikke sorolja fel, melyben többek között a *nemzetközi szokást* mint jogként elismert tartós gyakorlat bizonyítékát (hallgatólagos akarat megegyezést) említi. Az ENSZ tagállamai *ipso facto* részesei a Statútumnak, így a Statútum jogforrás meghatározása gyakorlatilag kötelező rájuk nézve. Szükséges kihangsúlyoznom, hogy nem maga a nemzetközi *szokásjog* a nemzetközi jog forrása, hiszen mint a nemzetközi jognak a részeként létezik, ebből adódóan, ha annak része, nem lehet egyben a forrása is.⁶ A *nemzetközi szokás maga*, amely a jogforrásnak tekinthető. A Nemzetközi Bíróság a *Libia v. Málta ügyben* a kialakult szokás lényegét abban ragadta meg, hogy azt „*elsősorban az államok tényleges gyakorlatában és az opinio juris-ban kell keresni [azt]*”.⁷ Ebből következően a nemzetközi szokás fogalmi elemei egy objektív és egy szubjektív részre bonthatóak, melyek egyrészt az általános, államok tényleges magatartásából, cselekvéseiből kirajzolódó gyakorlat (materiális elem), mely az objektív tényezőnek tekinthető, másrészt a „*jog gyanánt elismert*” jelleg, az a meggyőződés, hogy az így követett magatartást a jog írja elő (pszichológiai elem), amely a szubjektív tényező (*opinio juris*).⁸

Elsőként tárgyalnám az objektív tényező kérdéskörét, a kialakuló állami gyakorlatot, avagy állami magatartást, melynek ténybeli alapja maga a szokás (latinul *usus*). A nemzetközi rendszer jellegéből adódik, hogy az államok közösen alakítják ugyan az állami gyakorlatot, magatartásuk – befolyásuktól, érdekeiktől, hatalmuktól függően – eltérő hatással van az események alakulására. A szokásjogi szabály kialakulása *általában hosszú időt* vesz igénybe, ez persze, pont a tágran értelmezhető megfogalmazás miatt mindig is vitákat generált a modern nemzetközi jogban. Az általános nézet, mely szerint a szokásnak emberemlékezet óta fenn kell

⁶ BLUTMAN LÁSZLÓ: *Nemzetközi szokásjog*. In: Internetes Jogtudományi Enciklopédia. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar; Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar; Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018, 1-20. p

⁷ A kontinentális talapzattal kapcsolatos ügy (*Libia v. Málta*). 1985. június 3. I. C. J. Rep. 1985, 3., 27. bek.

⁸ KENDE TAMÁS - NAGY BOLDIZSÁR - SONNEVEND PÁL - VALKI LÁSZLÓ: *Nemzetközi jog*, Wolters Kluwer Kft., 2014, 60-67. p

állnia, ma már nem tartható elképzelés. Így egyesek a megkövetelt időtartam kérdését egyértelműen kívánták szabályozni (például 99 évben), ám a modern jogalkotás nagyobb rugalmasságot várna ennek kapcsán.⁹ *Jelenleg nem létezik előírt, meghatározott időtartam*, nincs a szokást keletkeztető gyakorlathoz megszabva időbeli követelmény (így akár viszonylag rendkívül rövid idő alatt is kialakulhat, például világűr jogához tartozó gyakorlat esetén). A Nemzetközi Bíróság egy korábbi ügyben hozott döntésében¹⁰ leszögezte, hogy nem tekinthető döntő körülménynek az idő kérdése a szokás, avagy állami gyakorlat általános jellegének kialakulásához, *más körülményekkel* együtt kell értékelni. Ezek a „más körülmények” nevezetesen a *gyakorlat széles körben elterjedt jellege és a gyakorlat egységes jellege*. Az egységesség és a gyakorlat nem változó (folyamatos) jellege a Nemzetközi Bíróság szerint elengedhetetlen feltétele a nemzetközi szokás objektív elemének kialakulásához, ám azt hozzá kell tennem, hogy a Nicaragua-ügyben született döntés¹¹ alapján nem feltétlenül szükséges, hogy az országok gyakorlata szigorú értelemben teljesen egységes legyen, lehet úgymond egy bizonyos mozgásterük. Az előző feltételeken túl *nemzetközi környezet döntő szerepet* játszik a szokás kialakulásában. Értékelni kell a gyakorlatot követő államok szerepét, súlyát és az azzal szemben megnyilvánuló ellenkezést.¹² Állami gyakorlatot tekintve nem csak a tevés lehet egy szokás kialakulásának eredője, hanem akár maga a tartózkodás is. A Nemzetközi Bíróság elődje, az Állandó Nemzetközi Bíróság egy korábbi ügyben hozott ítéletében¹³ komoly feltételt szabott ahhoz, mikor jelentheti a tartózkodás a szokás elismerését, eszerint a tartózkodás csak akkor értékelhető a szokás elismeréseként, ha az egy tartózkodási kötelezettségen alapul, tehát nemcsak tudatosnak kell lennie, hanem abból a meggyőződésből kell fakadnia, hogy az egy konkrét kötelezettségen nyugszik.

A szubjektív tényezőre, az *opinio jurisra* térnék át, mely esetében a nemzetközi szokás „*a jog gyanánt elismert általános gyakorlat bizonyítékeként*” határozható meg. Az állami gyakorlaton túl a szokás kialakulásához elengedhetetlen, hogy magatartása azon meggyőződésen alapuljon, hogy ezen magatartását jogi kötelezettségénél fogva követi (*opinio juris sive necessitatis*) – mely pszichológiai elemet a Nemzetközi Bíróság a Nicaragua-ügyben hozott ítéletében is kihangsúlyozta. Ezen elem meglétét nem feltétlen az államok egyedi meggyőződéseiből,

⁹ BLUTMAN, 2018 3-5. p

¹⁰ Északi-tengeri kontinentális talapzattal kapcsolatos ügyek (*Német Szövetségi Köztársaság v. Dánia, Német Szövetségi Köztársaság v. Hollandia*). 1969. február 20. I. C. J. Rep. 1969. 3. bek.

¹¹ Nicaragua és ellene irányuló katonai és félkatonai tevékenységek ügye (*Nicaragua v. Amerikai Egyesült Államok*). 1986. június 27. I. C. J. Rep. 1986. 86. bek.

¹² KENDE – NAGY – SONNEVEND – VALKI, 2014 68-70. p

¹³ Lotus-ügy (*Franciaország v. Törökország*). PCIJ, Series A No. 10, 1927. 28.

illetőleg szándékaiból tudjuk kikövetkeztetni, ugyanis többségében ezen motivációk nem lelhetők fel semmiféle állami dokumentációban. Ennek okán az *opinio jurist* célszerű az állam tényleges magatartásából, vagy éppenséggel más ország magatartására adott válasz alapján feltárni.

Kiemelném ehelyt a *persistent objector* (folyamatos tiltakozó állam) szerepét nemzetközi szokásjogi viszonylatban, ugyanis a gyakorlat ellen kezdettől folyamatosan tiltakozó államot a szokás még akkor sem köti, ha az országok többségben alapvetően elismerték a szokásjogi norma létezését. E kérdést a Nemzetközi Bíróság az *Angol-norvég halászati ügyben*¹⁴ tárgyalta.

Az állami gyakorlat (az objektív elem), illetőleg az *opinio juris* (a szubjektív elem) között hidat képezhetnek az állam vezetőinek, szerveinek és tisztviselőinek cselekedetei, így például a politikusok nyilatkozatai, a diplomáciai jegyzékek, sajtónyilatkozatok, nemzetközi fórumon elhangzott felszólalások, illetve belső kormányzati anyagok és a jogalkotás.¹⁵

Az általam választott témával kapcsolatban kiemelendő a nemzetközi szokásjog egyik típusa, mely a nemzetközi szerződéssel ellentétes szokásjog létrejötté, másnéven egy *desuetudo* szokás születése. Maga a nemzetközi szerződés, illetőleg a nemzetközi szokás azonos szintű jogforrásnak tekinthetők. Ennek okán pedig előfordulhat, hogy a nemzetközi szerződés létrejötté után a részes felek azzal ellentétes gyakorlatot folytatnak. A megoldás erre a helyzetre az általános jogelvekből vezethető le, melyek közül a *lex posterior derogat legi priori* elv alkalmazandó. Ebből általában az következik, hogy a kialakult szokás csupán nemzetközi szerződés egyes rendelkezéseire hat, ugyanakkor ritkán, de előfordulhat, hogy a teljes szerződést egészében rontja le. Utóbbi esetre példaképp említendőek az 1947-ben született, második világháborút lezáró békeszerződések, amelyekben rögzítették, hogy tilos német katonákat kiképezni vagy német fegyvereket vásárolni. Természetesen ezen rendelkezések a XXI. századra elavultak, illetőleg nem alkalmazottak.¹⁶

Lényegesnek tartom a *desuetudo* nemzetközi szokásjog definiálását, ugyanis, ahogy korábban is utaltam rá, véleményem szerint a semlegességi jog kiüresedése is ezzel jellemezhető. Előljáróban annyit szólnék, hogy az utolsó nemzetközi szerződés, melyben a semleges államok jogait és kötelezettségeit rögzítették, a 1907. évi második hágai békekonferencián születő V. és XII. egyezmények. Ezen egyezmények, melyek esetén véleményem szerint kialakulhatott a

¹⁴ Angol-norvég halászati ügy (*Egyesült Királyság v. Norvégia*) 1951. december 18. I. C. J. Rep. 1951. 58. bek.

¹⁵ KENDE – NAGY – SONNEVEND – VALKI, 2014 70-72. p

¹⁶ SZALAI ANIKÓ: *Nemzetközi szerződések*. In: Internetes Jogtudományi Enciklopédia. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar (PPKE JÁK), Budapest, 2018, 1-25. p

desuetudo nemzetközi szokás. Erre viszont csak a későbbiekben, a négy általam fentebb említett állam neutralitási vizsgálata során fogok visszaalni, ugyanis először magát a semlegességet, illetőleg a semlegességi jogot tartom célszerűnek definiálni, illetőleg elvégzem még a negatív irányból történő megközelítést a fogalmak meghatározását követően, tehát az ukrán-orosz háború tükrében vizsgálom azon államok magatartását, melyek teljességgel elvetik a semlegességi jogot. Erre pedig azon okból térek ki, hogy így a neutralitási jog témakörének teljesség igénye mellett történő bemutatása során juthassak el Ausztria, Írország, Málta és végül Svájc semlegességi kérdésének elemzéséig.

III. Semlegességi jog

Ebben a fejezetben a dolgozatomhoz köthető alapfogalmakat: a *semleges gyakorlatot*, a *semlegességet*, illetőleg a *fegyveres semlegességet* definiálom, mely utóbbi kulcsfogalma jelen dolgozatnak, így szükséges meghatározásának tárgyalása.

III.1. Semleges gyakorlat és semlegesség

III.1.1. Definíciók és csoportosítás

A neutralitás (a latin „*ne uter*” szóból származik, mely azt jelenti – „két oldal közül egyik sem”) egy nagyon hosszú múltra visszatekintő biztonsági stratégia.¹⁷ *Semleges gyakorlaton* értjük, hogy valamely egyénnek, legyen ez egy ország vagy terület, vagy éppenséggel egy szervezetnek, noha lehetősége lenne arra, hogy egy adott, létrejövő, vagy már tartó konfliktusba beavatkozzék, ezt mégsem teszi, inkább kimarad belőle. A semleges gyakorlat tehát önmagában két dolgot is feltételez, melyeknek konjunktívan fenn kell állniuk: kell *egy konfliktus*, és emellett olyan helyzetnek kell előállnia, ahol létrejön maga a *beavatkozás lehetősége*.¹⁸

A semleges gyakorlatból következő mit is jelenthet tehát maga a *semlegesség*? Faluhelyi Ferenc tollából: „*Jogi értelemben vett semlegesség fogalma, amely egy a nemzetközi jog kapcsolatába tartozó szuverén államnak azon jogállapotát jelzi, amely annak más két ilyen állam vagy államcsoport háborújában való részt nem vétele folytán áll elő.*”¹⁹ A semlegesség állapotába valamely háború kitörésével tehát az az állam kerül, amelyik az ellenségeskedésben nem vesz részt. Háborús cselekményekbe azokat bevonni nem lehet, viszont nekik is

¹⁷ ZAKOPALOVÁ, DAGMAR: Towards Cosmopolitan Security Politics? Analysis of Public Discourse on Neutrality in Austria and Ireland, *Perspectives: Review of International Affairs*, 2011, 49-72. p

¹⁸ HUORANSZKI FERENC: Az állam semlegessége: Mivel nem azonos a semlegesség? *Politikatudományi Szemle* 1993. 3. sz. 124-128. p

¹⁹ FALUHELYI FERENC: *Az örök semlegesség és a világháború*, Dunántúl (Wessely és Horváth) Könyvkiadó és Nyomda Részvénytársaság Pécs 1920 26-27. p

tartózkodniuk kell minden cselekménytől, amely valamelyik hadviselő javára közvetlen vagy közvetett beavatkozást jelentene, előny szerzését, illetve hátrány okozását eredményezhetné.²⁰

A semlegesség a hagyományos nemzetközi jog szempontjából, a nemzetközi fegyveres konfliktusokkal összefüggésben a tartózkodást és a pártatlanságot ötvözi, ez utóbbi pedig az egyenlő bánásmódban tud központosulni. Az egyenlő bánásmód elsősorban például a fegyverszállítások engedélyezése szempontjából releváns tényezőkre vonatkozott korábban, azonban, ha a semleges kormány az egyik vagy másik felet különböző, *más módon* előnyben részesítette, azt kevésbé tartották jelentősnek. A humanitárius műveletek, valamint a polgári szolgálat és a békeműveletek összefüggésében a semlegesség tágabb értelemben a következőket jelenti „*a konfliktusban nem foglalnak állást*”.²¹ Ez utóbbit kifejtve, tehát a semlegesség kérdése akkor merülhet fel, amikor két fél verseng, vitázik vagy harcol egymással, és feltűnik egy „harmadik fél” is a színen, aki akkor és abban az esetben lesz semleges, ha cselekedetei egyáltalán nem befolyásolják a konfliktus kimenetelét, azonban ha bármelyik fél javára módosít a győzelmi esélyeken, magatartása már nem tekinthető semlegesnek.

Nemzetközi konfliktusokban a „harmadik fél” kétféle szereplő is lehet, nevezetesen maga az állam, de lehet államok alkotta nemzetközi szervezet is. Az államként fellépő „harmadik fél” ugyanolyan szintű szereplő, mint a hadviselő országok. Beavatkozás esetén előnyöket remélhet vagy veszteségeket szenvedhet, pont úgy, mint a hadban állók. Ha és amennyiben kívül marad a konfliktuson, akkor viszont olyan előnyöket élvezhet és olyan hátrányokat kénytelen esetlegesen elkönyvelni, mint a hasonló helyzetben lévő bármely más állam. Ezzel szemben, ha az Egyesült Nemzetek Szervezete (továbbiakban: „ENSZ”) mint nemzetközi szervezet avatkozik be egy helyi konfliktusba, azzal nem válik hadviselő féllé, hanem az úgynevezett „nemzetközi rendőrség” szerepét ölti magára, így olyan módon is közbeléphet egy adott konfliktusos helyzetben, ahogyan egy harmadik állam alapvetően nem teheti meg. A közbelépésének eszközei pedig az általa hozott határozatok, ugyanis befolyásolhatja a hadviselő felek nemzetközi jogi státuszát, így kijelenthető, hogy egy nemzetközi szervezet nem csupán a felek győzelmi esélyeit képes befolyásolni, de a hadban állók jogállását is.²²

Amennyiben *osztályozni* kívánjuk a semlegesség nagy halmazát, két fő irányba tudunk elindulni: beszélhetünk *egyoldalúan vállalt* vagy *szerződéses semlegességről*, melyek

²⁰ 1907. évi hágai V. Egyezmény a semleges Hatalmak és személyek jogairól és kötelességeiről szárazföldi háborúban, Magyarországon kihirdette: 1913. évi XLIII. tc.

²¹ ENGBAHL, OLA – WRANGE, PÁL: *Law at War: The Law as it Was and the Law as it Should Be: Liber Amicorum* Ove Bring, Martinus Nijhoff Publishers, 2008, 273-292. p

²² KIS JÁNOS: Az állam semlegessége *Politikatudományi Szemle* 1992. 2. szám.7-10. p

megalapozhatják az állam neutralitási jogát. Az előbbi esetén a semleges állam ezen állapot jogi következményeit esetről-esetre történő elhatározása alapján vállalja magára az egyes államok között kitört fegyveres összeütközésben, az utóbbi, tehát a szerződéses semlegesség esetén erre a bizonyos magatartásra eleve szerződésileg kötelezi magát. A szerződéses semlegesség osztályát még két külön alosztályra tudjuk bontani: *Időleges, ad hoc, avagy különös* semlegességre és *örök, avagy állandó* semlegességre. Előbbit tekintve csak bizonyos államokkal szemben von magára kötelezettséget a semleges állam és csak bizonyos, későbbiekben esetlegesen kitörő háborúk esetére szól, az örök semlegességgel pedig a semleges állam egyszer és mindenkorra minden a jövőben bekövetkezendő háborúra leköti magát.

Az örök vagy állandó szerződéses semlegesség állapotában lévő állam a *semlegesített állam* – amilyen Svájc is, aki a XVI. század elején függetlenségének birtokába jutva, nyelvben és a reformáció következtében vallásban is megosztott népe harcias hajlamai mellett is arra a belátásra jutott, hogy a semlegességi politika adott helyzetében belső életszükséglet.²³

III.1.2. Semleges államok jogainak és kötelezettségeinek kodifikálása (1907. évi második hágai békekonferencia egyezményei)

A semlegességi jog kialakulása körülbelül a XIX. századra tehető. E kialakulásának legfontosabb tényezői az európai tengeri hatalmak két szövetsége az 1780-as és 1800-as „Fegyveres Semlegességi Ligák” (League of Armed Neutralities), az Egyesült Államok semlegességhez való hozzáállása, Svájc és Belgium semlegesített állami pozíciója (1815. bécsi kongresszus), valamint az 1856-os Párizsi Nyilatkozat voltak.²⁴ A semleges hatalmak tényleges jogait és köteleseit az akkori viszonyoknak megfelelően, *teljeskörűen* egy többnemzetiségű európai szerződésben 1907. október 18-án²⁵, azaz közel százhusz éve a második hágai békekonferencián rendezték. A nemzetközi békeértekezleten megállapított egyezmények közül két egyezmény hosszú listát tartalmazott azon kötelezettségekről, amelyeket egy semleges országnak be kellett és a mai napig elvileg be kellene tartania. E két egyezmény: V. egyezmény a semleges hatalmak és személyek jogairól és kötelesegeiről szárazföldi háborúban és a XII. egyezmény a semleges hatalmak jogairól és kötelesegeiről a tengeri háborúban. Ezentúl az összes többi, ugyanazon hágai békekonferencián született egyezményben is megjelennek a semleges országok szempontjából fontos, betartandó rendelkezések. Azóta viszont,

²³FALUHELYI 1920 1-25. p

²⁴SCHINDLER, DIETRICH – TOMAN, JIRI: *The Laws of Armed Conflicts*, Martinus Nijhoff Publisher, 1988, 942-947. p

²⁵ 1907. évi hágai V. Egyezmény a semleges Hatalmak és személyek jogairól és kötelesegeiről szárazföldi háborúban, Magyarországon kihirdette: 1913. évi XLIII. tc.

majdhogynem százhusz éve nem született ehhez hasonló szabályozása a semlegességi koncepciónak, mely problémára a későbbiekben térek vissza.

A hágai békekonferencián születő egyezményekből következik, hogy a semlegesség alapvető szabályai mind a pártatlanság, a tartózkodás és a megelőzés elveiből származnak, és mind a semleges, mind a hadviselő államok jogait és kötelességeit tartalmazzák. A semlegesnek joga van a meglévő kereskedelmi kapcsolatok folytatásához (melyet *courant normal* elvnek nevezünk), ám a kereskedelmi kapcsolatok megváltoztatása egy hadviselő fél javára azonban a semlegességgel összeegyeztethetetlen pártoskodást jelentene. A támogatási cselekmények tilalma azt is jelenti, hogy a semleges állam nem tűrheti el, hogy a konfliktusban részt vevő fél akarata ellenére használja erőforrásait. Ezért a semlegesség védelme is része a részvételtől való távolmaradás kötelezettségeinek. A semlegesek jogainak és kötelességeinek rendszere egészében véve a konfliktus korlátozásának fontos eszköze. A semleges államoknak voltaképpen tehát tilos részt venniük az ellenségeskedésben és segítséget nyújtaniuk a hadviselő feleknek (természetesen a humanitárius segítségnyújtást ide nem értve), ugyanakkor a semlegesség fogalmában, ahogyan az általánosan használatos, két jelentés fonódik össze: a semlegessége és a pártatlansága.²⁶ Így kötelesek a semleges államok pártatlanságot tanúsítani, tehát, ahogyan az általam korábban említett egyezményekben is feltüntetésre került: a semleges állam nem engedélyezheti, hogy területét a hadviselő felek valamelyike használja, beleértve a katonai repülőgépek átrepülését vagy megállását, illetve „vezeték nélküli távíróállomások” telepítését vagy használatát.

III.2. Fegyveres semlegesség jogi fogalmának ismertetése

A semleges gyakorlat és a semlegesség definíciójának, illetőleg a semlegességi jog kialakulásának és kodifikálásának tisztázását követően eljuthatunk a *fegyveres semlegesség*, *avagy fegyveres neutralitás fogalmának* ismertetéséhez, melynek alapvetően számos meghatározását fellelhetjük különböző magyar vagy idegen nyelvű szakirodalmakban. Kutatómunkám során talált források alapján így tudnám összességében definiálni a fegyveres neutralitást:

A fegyveres semlegesség egy olyan koncepciónak tekinthető, amely azt jelenti, hogy egy ország vagy terület hivatalos politikája és gyakorlata során elkötelezi magát amellelt, hogy ne vegyen

²⁶ BRAGYÓVA ANDRÁS: *Az állam semlegessége: Semlegesség – pártatlanság – elfogulatlanság*, Politikatudományi Szemle 1993. 3. sz. 136-145. p

részt semmiféle fegyveres konfliktusban, ezentúl ne használjon erőt vagy hadsereget agresszió kifejtésére vagy akár egy ország vagy terület védelmére egy másik országgal szemben.

Ha pusztán jogi oldalból történő megközelítést alkalmazunk a tárgyalt téma esetén, megemlítendő, hogy a fegyveres semlegesség egy nemzetközi jogi elvnek minősül, melynek értelmében egy állam vagy terület kötelezi magát arra, hogy nem vesz részt aktív háborúban vagy fegyveres konfliktusban más államokkal, és ami kiemelendő, hogy nem engedi meg más államoknak, hogy hadsereget vagy fegyvereket használjanak területén.

IV. Semlegességet elvetők az ukrán-orosz háborús konfliktus tükrében

IV.1. Stratégiák

Úgy vélem a neutralitási jog kérdését teljességében olyan módon lehet vizsgálni, ha az úgymond az azt elvetők magatartási kérdéseinek tisztázásából indulok ki. Az ukrán-orosz konfliktus indukálta, hogy az európai térségben lévő, Európai Unióba (továbbiakban: „EU”) tartozó országok, illetve EU-n kívüli országok általuk választott módon a kialakult háborús helyzetre reagáljanak. Az államok által adott reakciókat több csoportba is sorolhatjuk, attól függően, hogy nagyhatalmi helyzetben van az adott állam, vagy közép- illetőleg kisállamról beszélünk, illetve, hogy milyen stratégiát követ a háborús konfliktussal, emellett magával a háborúzó államokkal szemben.

Kijelenthető, hogy a világ (korábban „nyugati pólusú”) nagyhatalmai mellett a főként európai színtérben fellelhető kis- és középállamok többsége, az orosz agresszió politikai elítélésén túl egyéni vagy kollektív szankciókat jelentettek be, valamint egyéni vagy kollektív szinten fegyverszállításokkal is támogatták Ukrajnát. Ezen államokat „*aktív fellépőknek*” nevezzük, akik a nyugati irányba *bandwagoning stratégiát* (*de facto* egyértelmű oldalválasztási stratégiát) folytató szereplőkként lépnek fel. E stratégia kisebb államok esetében egy erősnek tekintett nagyhatalomhoz való külpolitikai igazodási mechanizmust jelenti. A „nagyhatalmi” jelzővel nem illethető, jellemzően a kis- és középállamok esetében a *bandwagoning stratégián* túl két másik reakció is felmerül a más államok között zajló háborús konfliktusra nézve. Egyik stratégia az *egyensúlyozás*, melyet az angol szaknyelvben „*hedging*” szóval illetnek. A kisebb államok számára ez azt jelenti, hogy egyszerre több, egymással rivális állammal építik ki a kapcsolataikat a háborús konfliktus során, ahelyett, hogy kifejezetten egy nagyhatalommal való szövetségekötés mellett döntenének, mely abban nyilvánul meg, hogy az egyensúlyozó állam több oldalra is ellentmondásos üzeneteket és intézkedéseket küld. A *bandwagoning* és az

egyensúlyozás stratégiáján túl az utolsó reakció, mely megjelenik konfliktushelyzet során, mely alapvető fókuszpontja jelen dolgozatomnak, az a *semlegesség*. Az ukrán-orosz konfliktus több szinten is globális beszélgetést indított el a semlegességről, illetőleg azon belül a semlegességi jogról mind a meglévő semleges országok, mind pedig a kis államok konfliktusmegoldási eszközeiről. A semlegesség dinamikus fogalom a kisállamok stratégiai lehetőségei között. Olyan kül- és biztonságpolitikai eszköz, amely a semleges államnak nagy mozgásteret hagy a semlegességi koncepciójának folytatásához és biztonságának szavatolásához, miközben tiszteletben tartja a semlegességi jogot, és ezáltal erősíti semleges státuszának nemzetközi hitelességét. Ezt a későbbiekben fejtem ki részletesen.²⁷

IV.2. Ukrajnát támogatók köre

Az *Ukrajnát támogató államok*, nemzetközi intézmények és nemzetközi szervezetek egy jól lehatárolható tömböt alkotnak, s körükben is meglehetősen jelentős aránytalanságok jelennek meg, ennek okán kiemelkedő fontosságú az orosz–ukrán háború kérdésén az Ukrajnába érkező nemzetközi támogatások feltérképezése.²⁸ Jelenleg körülbelül negyven állam [többek között hangsúlyosan támogatólag lép fel az Amerikai Egyesült Államok (továbbiakban: „USA”), Németország, Anglia és Franciaország] – de a globális világnak mindössze egyötöde támogatja Ukrajnát Oroszországgal szemben, mely államok nagy általánosságban szólva eltérő módon publikálják felajánlásait.

Az államok, illetve maga az EU által nyújtott támogatások több csoportba oszthatóak. Beszélhetünk politikai, humanitárius, pénzügyi és katonai támogatásokról. Amikor politikai támogatásról beszélünk, elsősorban szimbolikus, lényegében gesztusértékkel bíró támogatásokra kell gondolnunk, erre pedig példaként hozhatóak államok vezetői, vagy éppenséggel meghatározó politikai szereplői által tett támogatást kifejező nyilatkozatok, állásfoglalások, nemzetközi szervezetekben való felszólalás, döntéshozatali-szavazási aktus vagy éppen reprezentáció. Az Európai Unió Tanácsa által meghatározottak alapján „*a humanitárius segítségnyújtás keretében alapvetően tárgyi és logisztikai támogatást nyújtunk az ember okozta vagy természeti katasztrófák – például fegyveres konfliktusok, háborúk, szárazság, földrengések, cunamik és hurrikánok – által sújtott emberek számára.*”²⁹ A pénzügyi

²⁷ GARAI NIKOLETT – SZALAI MÁTÉ: *Kisállamok és középhatalmak viselkedése és dilemmái az orosz–ukrán háborúban* KKI Elemzések-2022/34., 2022, Budapest 3.p

²⁸ BALOGH PÉTER: *Szolidaritás az államközi viszonyokban (?) - Nemzetközi támogatási mintázatok vizsgálata az orosz–ukrán háború árnyékában*, Máltai tanulmányok 5. évf. 3. sz. 2023, 60-74.p

²⁹ EUROPEAN COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *Humanitarian Aid*, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/humanitarian-aid/> 2024. 10. 27.

támogatások legfőképp az ország gazdaságának segítésére, a lakosság és az háborúzó állam jövőbeli újjáépítésére szolgálnak. Katonai támogatások esetén lehet szó harcászati eszközök küldéséről, melyek például páncélozott járművek, tüzérségi eszközök, minden mennyiségben lőszer, hordozható páncéltörők, légvédelmi eszközök, illetve légvédelmi rendszerek, drónok, azon belül is leginkább kamikaze, illetve felderítő drónok. Mára már, a korábbiaktól eltérően nem Lengyelország és az Egyesült Királyság biztosítja a legnagyobb mennyiségű fegyvert és katonai támogatást, hanem a skandináv országok – Finnországot és Svédországot is ideértve. Ebből is érződik a hatalmas paradigmaváltás a XXI. századi neutralitási szisztéma esetében, hiszen nem csak NATO tagságot szerezhettek ezen korábban magukat semlegesnek valló államok, hanem már intenzív fegyveres támogatóként lépnek fel Ukrajna mellett, bármilyen átmenet teljes mellőzésével.

IV.3. Oroszországot támogatók köre

Úgy vélem nem csupán Ukrajnát és az őt támogató országokat célszerű megemlíteni jelen fejezetben, hanem *Oroszország támogatóit* is, akik között fellelhetjük például Kínát, Fehéroroszországot, Iránt és Észak-Koreát és ezen országok mellett még sokan másokat is, de most e négy államot szándékoztam kiemelni, ugyanis ők a legfőbb támogatói az orosz államnak.

Mi mindenben támogatják Oroszországot az előbb felsorolt államok? Hogyan vetik el ők a semlegességet az ukrán-orosz konfliktus tükrében? *Kína* például a konfliktus során a jelentős lépéseket tett azért, hogy Oroszország gazdaságát életben tartsa, valamint közvetítő államként szolgált az orosz hadigépezet fenntartásához szükséges, szankciókkal sújtott katonai árukhoz. *Fehéroroszország*, Oroszország legközelebbi és legodaadóbb szövetségese – egyesek véleménye szerint az Oroszország által irányított „bábállam”. Eleve innen támadta meg Oroszország Ukrajnát és hajtott végre megannyi katonai hadműveletet, ezentúl Alekszandr Lukasenko fehérorosz elnök még azt is engedélyezte Oroszországnak, hogy fehérorosz területen állomásoztassa a taktikai nukleáris fegyvereit. Ukrajna ellen *Irán*, mely országgal Oroszország erős gazdasági és katonai szövetségben áll, például drónokat és lőszert szállított Oroszországnak, amelyek kulcsfontosságúak az orosz hadsereg számára a harctéren. Putyin a 2022-es inváziót követő ritka nemzetközi látogatásainak egyike Iránban volt. *Észak-Koreával* Oroszország védelmi partnerséget írt alá, amely megerősíti azt, amit Kim Dzsong Un észak-koreai diktátor erős „szövetségnek” nevezett, beleértve a kölcsönös védelem ígérését, ha

bármelyik országot támadás érné.³⁰ Pat Ryder légierő vezérőrnagy, a Pentagon szóvivője 2024. november 4-én újságíróknak elmondta, hogy legalább tízezer észak-koreai katona utazott több ezer kilométert Oroszország távol-keleti részétől az ország kurszki régiójába, ahol heves harcok dúlnak azóta, hogy Ukrajna 2024. év augusztusában meglepetésszerű, határokon átnyúló offenzívát indított. Észak-Korea innentől már katonáival is támogatja Oroszországot, ami rendkívül jelentős szerepvállalás.³¹

Mindent összevetve egyetérthetünk abban, hogy a világ országainak nagy százaléka inkább elveti a semlegességet, egy „pártot” vagy „oldalt” választ magának. Jelen háborús konfliktus esetén ismét egy enyhe kétpólusúság figyelhető meg, mely esetében a „nyugati blokk” (fajszínűs USA és az EU) Ukrajnát támogatólag lép fel, míg a „keleti blokk” (kiemelendően Kína és Észak-Korea) Oroszországot erősíti. Az egész kialakult helyzet egy külön dolgotra adna okot, ám én most a neutralitási jog kérdéskörét kutatva tovább haladok a semlegességi doktrínát valló államok felé.

V. Semlegességi doktrínát valló államok neutralitási jogának változásai az elmúlt évtizedek során

Ausztria, Írország és Málta klasszikus (és jogilag garantált), illetőleg Svájc örök, állandó és szerződéses semlegessége a jog szerint statikus, ám a *gyakorlatban változóban van*. Jelen fejezetben igyekszem bemutatni ezen államok neutralitását, illetőleg annak változását, melyből következtek a desuetudo nemzetközi szokásjog kialakulására, azaz a semlegességi jog XXI. századra történő kiüresedésére.

V.1. Ausztria

A semlegességi jogi koncepció Ausztria esetében a nemzeti identitás egyik összetevőjének tekinthető, az állam önmeghatározásának és a nemzetbiztonságnak egyaránt doktrínája, amely pozitív konnotációkat (azaz „a szó értelmét stílusosan árnyaló mellékjelentéseket”) hordoz magában. Nevezetesen biztonsághoz és a békéhez, a szuverenitáshoz, a visszanyert szabadsághoz, az önrendelkezéshez, a demokráciához és a jóléti államhoz, valamint Ausztria

³⁰ ALLIK, HENRY-LAUR: *Stand by me? Vladimir Putin's remaining allies* 2024.06.20. <https://www.dw.com/en/stand-by-me-vladimir-putins-remaining-allies/a-69428963> 2024.10.27.

³¹ SANG-HUN, CHOE – SANTORA, MARC: *What We Know About North Korea's Role in the Ukraine War* - North Korea's supply of munitions was already critical to Russia's war effort. Now, its troops have joined the fight. The New York Times, 2024.11.05. <https://www.nytimes.com/article/north-korea-troops-russia-ukraine.html> 2024.11.09.

nemzetközi rendszerben elfoglalt helyéhez is kapcsolódik. Ezentúl a semlegesség kérdésének erős érzelmi dimenziója is kialakult a lakosság körében.³²

Ausztriában a semlegesség a nemzeti identitás szempontjából kulcsfontosságú orientációs pontot jelent. Az első jelentős dokumentum Ausztria neutralitási jogához fűződően az 1955. évi április 15-én született moszkvai memorandum (azaz az osztrák államszerződés és örök semlegességi szerződés), melyben Ausztria a svájci modell követésére kötelezte magát, *ennek ellenére* ugyanazon év decemberére már az ENSZ tagjává avanszált (amelyhez, mint tudjuk Svájc is csatlakozott, de mindezt csak jóval később, 2002-ben lépte meg), így Ausztria eltávolodott az akkori viszonyok között értelmezett svájci örök semlegességi koncepciótól. Ausztria azt állította, hogy az ENSZ-hez történő csatlakozás csak a semlegességére vonatkozó kikötéssel válhatott valóra. A valóságban azonban Ausztria önállóan fogadta el az ENSZ szankciói által előírt intézkedéseket, mely legkevésbé sem tekinthető semleges álláspontnak. Ausztria nemzetközi szintén betöltött aktív szerepe, amelyet gyakran *„aktív semlegességi politikaként”* jellemeznek, magában foglalta az ENSZ békefenntartó műveleteiben való részvételt is.³³ Itt jelezném, hogy a XX. század végére már jellemzőbb volt a semlegesség politikai és nem jogi oldalának hangoztatása és ez ahogy később láthatjuk nem csak Ausztriára jellemző.

Az osztrák semlegesség fenntartásának kérdését erősen érintő megelőző viták ellenére 1995 januárjában csatlakozott az EU-hoz, ugyanis a jogi szakértők a kétségeik ellenére a semlegességet és az úgynevezett „európai szolidaritást” nyilvánosan összeegyeztethetőnek nyilvánították. Ausztria helyzetét megkönnyítette, hogy az EU-nak már volt egy elvileg semleges tagja (Írország), és két másik semleges ország, Finnország és Svédország Ausztriával egy időben csatlakozott volna. EU-hoz való csatlakozás mellett a NATO „Partnerség a Békéért” (továbbiakban: „PfP”) programjához is csatlakozott, eközben igyekezett semlegességét megőrizni.³⁴

A neutralitás osztrák lakosság által történő megítélése szintén fontos szegmens, mely esetében azt figyelhetjük meg, hogy EU-hoz történő csatlakozás, az 1999-es koszovói háború, illetve az USA elleni 2001. szeptember 11-i terrortámadás döntően befolyásoló tényezőnek minősültek.

³² REINPRECHT, CHRISTOPH - LATCHEVA, ROSSALINA: *Neutrality and Austrian Identity: Discourse on NATO and Neutrality as Reflected in Public Opinion*. In: Wodak, Ruth; Kovács, András. NATO, Neutrality and National Identity: the case of Austria and Hungary. 2003, Wien: Böhlau, 433-454.

³³ NÉMETH ISTVÁN: *Az osztrák út – Ausztria a 20. században – Összegzés és Dokumentumok*, In: Prof. Dr. Mózes Mihály: Pandora Könyvek, 26. kötet, Eger, 2011, 264-265. p

³⁴ SCHMIDL, ERWIN A.: Lukewarm Neutrality in a Cold War? The Case of Austria *Journal of Cold War Studies*, 18 sz. (4), 2016, 36–50. p

A „Gallup Institut” által végzett vizsgálatok szerint a semlegesség megőrzését helyeslők aránya az 1993-1996 közötti időszakban 81%-ról 63%-ra csökkent, tehát egyre kevésbé volt vonzó a XX. század végén a lakosság számára a semlegesség megőrzése, illetve folytatása.³⁵

Összességében megállapítható, hogy a hidegháború vége óta az európai környezet gyökeres átalakulása nagymértékben felülírta a nemzetközi szinten semlegesként elfogadott államok neutralitási álláspontjukhoz szükséges kötelezettségeit. E változás azt indukálta, hogy semlegessége ellenére Ausztria, azontúl, hogy az EU tagja és üdvözölte a NATO 1999-es Jugoszlávia elleni légi hadjáratát, például megtiltotta az osztrák légtér használatát a Szerbia ellen bevetéseket teljesítő szövetséges repülőgépeknek. Emellett Ausztria 2003-ban, az USA vezette iraki inváziót követően szintén hivatalosan hivatkozott semlegességére. Ezek a lépések azonban a mindenkori politikai megfontolásoknak tudhatóak be, emellett részben a közvéleményt igyekeztek tükrözni, és nem pedig egy egyértelmű semlegességi jogához fűződően folytatott neutralitási politika eredményei.

Végeredményben Ausztria mindig is ragaszkodott és ragaszkodik a „*katonai szempontból semleges, de politikailag nyugatbarát*” koncepcióhoz és pont ezért nem is tagja a NATO-nak. Alapvetően kijelenthető, hogy Ausztriát érzékelhetően mára már kevésbé foglalkoztatja a semlegesség mint nemzetbiztonsági fogalom, érzékelhetően inkább egy mítosz megőrzésén fáradozik, mely már mélyen beépült az osztrák nemzeti identitásba, annak ellenére, hogy annak jogi vonatkozásai mára már erodálódtak. Úgy vélem, hogy Ausztria nemzetközi szerepének, illetve semlegességi fogalmának újradefiniálása mindaddig nem bizonyul megvalósíthatónak, amíg a jelenlegi politikai diskurzus el nem szakad ettől a mitikus gondolkodásmódtól.

V.2. Írország

Írország első alkalommal 1939-ben, a második világháború kirobbanásakor egyoldalúan döntött a semlegesség mellett, amíg minden más környező ország hadat üzent Németországnak. Az 1949-ben megalakult NATO-hoz nem csatlakozott, megtartva ezzel az eddigi semleges álláspontot. Ezt követően módosította Írország az 1954. évi védelmi törvényét, amely módosítások aztán „*hármás zár*” néven váltak ismertté. E törvénymódosítások előírják, hogy az ENSZ békefenntartó misszióiban való ír részvételhez a kormány határozata mellett az ENSZ Biztonsági Tanácsának (vagy a Közgyűlésnek) a határozata és a Dáil Éireann [az Ír Köztársaság Oireachtasának (parlamentjének) alsóháza] felhatalmazó határozata szükséges, ezen lépéseivel

³⁵ REINPRECHT – LATCHEVA 2003, 441-450. p

Írország *de facto* „lefegyverkezett”. A hidegháború vége nem járt olyan fontos következményekkel Írországra és az írek semlegesség megítélésére nézve, ugyanis az Európa legszélén található ország geopolitikai helyzete, illetve jelentősége elenyészőnek mondható például Ausztriával szemben, mely nagyhatalmakkal van körbepátyázva. Ennek ellenére a semlegességről meglehetősen széles körű viták zajlottak az elmúlt húsz esztendőben, különösen az EU biztonsági dimenziójának fejlődése és az írek és a NATO közötti kapcsolatok tekintetében. Érdekes módon, bár a megvitatott témák szinte egy és ugyanazok voltak Írországban, mint Ausztriában, az ír semlegességi diskurzus jellege - mely azzal függött össze, ahogyan a nemzetközi biztonsági környezet és annak kulcsszereplői a NATO-t és az ENSZ-t érzékelik és értékelik - nagyon is eltérő volt, mindenekelőtt sokkal kevésbé volt eurocentrikusnak tekinthető.³⁶ Az ír viták általánosan az ír érdekek és a semlegességi jogából következő neutralitási politikájának az európai integráció biztonsági és védelmi dimenziójával való összeegyeztethetősége körében zajlottak. Már az 1990-es évek elejére Írországban kialakult egy réteg, amely intenzíven támogatta az EU-hoz történő csatlakozást, majd ennek okán a semlegességének elvetését. Ezt azzal támasztották alá, hogy maga az EU-tagság az ország gazdasági növekedését eredményezné, ezzel a jólétet biztosítaná, a semlegességet pedig egy „haszontalan tehernek”, ezentúl elavultnak titulálták: „[í]gy Írország teljes értékű szerepet játszhat az európai és a világszínpadon, külpolitikánknak úgy kell fejlődnie, hogy ne legyen a semlegesség elavult koncepciói által áthatott”.³⁷ Az ír kormány 2017-es döntése, hogy csatlakozik az EU állandó strukturált együttműködéséhez (továbbiakban: „PESCO”), egy úgymond „pofonként” ért fel az ír semlegesség híveinek.³⁸ Ettől függetlenül a politikai elit azonban meglehetősen óvatos volt, hogy további lépésekkel ne sértse meg a semlegesség hazai normáját és így, akárcsak Ausztriában, az EU-pártiaknak még az ország ezen lépéseit is sikerült az ír semlegességgel összeegyeztethetőnek beállítaniuk, mivel azt fokozatosan csak szűk értelemben, a katonai szövetségekben való részvételtől való elzárkózásként használták.

Ezt az elzárkózást, ezt a bizonyos „lefegyverkezést” még Írország 2020-as kormányprogramja is alátámasztotta, példaképp: „A kormány nem vesz részt olyan projekteken, amelyek összeegyeztethetetlenek az aktív katonai semlegesség és a katonai szövetségekben való tagság mellőzésének politikájával.”³⁹

³⁶ ZAKOPALOVÁ 2011, 50-52. p

³⁷ DÁIL ÉIREANN DEBATE: *Maastricht Summit: Motion*, Tithe an Oireachtais – Houses of the Oireachtas, 413 évfolyam 8. szám 1991.11.29. <https://www.oireachtas.ie/en/debates/debate/dail/1991-11-29/3/> 2024.10.27.

³⁸ THE RESEARCH DEPARTMENT OF THE PEACE AND NEUTRALITY ALLIANCE: *Maltese Neutrality an Historical and Comparative Analysis*, 2018, 1-8. p

³⁹ CEALLAIGH, DALTÚN Ó: *Irish Neutrality & Ukraine Freedom*, 2022, 1-4. p

Amikor semlegességről beszélünk, most jelen helyzetben az ír semlegességről, el kell különítenünk a fegyveres, avagy katonai semlegességet és a politikai semlegességet. Jelen állás szerint a politikai semlegességet már régen feladta Írország, ám a katonai esetében jelenleg folyamatban van a változás. Egészen eddig megtartotta a neutralitását katonai szempontból, ám mára már úgy tűnik, hogy Írország készül ennek teljes feladására, legalábbis az EU védelmi dimenziójával összefüggésben, illetve az ukrán-orosz konfliktus következményeként az ország ukrán katonák kiképzését tervezi, és a háború kitörése óta a NATO-hoz simul.⁴⁰

V.3. Málta

Málta 1800-tól egészen 1964-ig Nagy-Britannia fennhatósága, befolyása alá, ezen belül 1814-től koronagyarmati pozícióba került. Az ország hivatalosan 1964-ben szabadult ki Nagy-Britannia béklyóiból, az ekkor született alkotmány még megtartotta II. Erzsébet brit királynőt mint Málta államfőjét, akit a szigeten egy főkormányzó (governor general) képviselt, majd 1974-ben alkotmánymódosítás nyomán független demokratikus köztársasággá vált.⁴¹ Függetlenné válásának évében Málta azon nyomban csatlakozott az ENSZ-hez. Ezt követően egy balközép munkáspárti kormány alakult az 1971-es választásokat követően, mely tovább igyekezett fokozni az önállóbb, függetlenebb külpolitikát. A párt úgy próbálta ezt elérni, hogy Málta semlegességének biztosításához írásos támogatást kér a környező államoktól. Sikert ért Olaszországgal megállapodnia, mely 1981. szeptember 15-én lépett hatályba (Agreement of neutrality of Malta⁴²), amelynek feltételei szerint Olaszország vállalta, hogy garantálja Málta semlegességét, és ígéretet tett arra, hogy (Málta beleegyezésével) megtesz minden szükséges lépést a semlegesség biztosítására. Ezentúl, még korábban, 1981 szeptemberében Málta a Szovjetunióval is megállapodást kötött, amelynek értelmében Moszkva vállalta a máltai semlegesség tiszteletben tartását, ezzel és az olasz megállapodással a máltai semlegességet a nemzetközi jogban kétoldalú szerződésekkel rögzítették.⁴³

Témámhoz kötődően, Málta semlegességével kapcsolatosan történelmileg a legfontosabb mozzanat az 1987. évi alkotmánymódosítás, mely során Málta katonai értelemben deklarálta semlegességét (1. cikk (3) bekezdés). Ezt követően egy kormányváltás következett be, mely során a jobbközép Nacionalista Párt váltotta a korábbi Munkáspártot, mely 1995-ben elérte,

⁴⁰ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *Seville European Council 21 and 22 June 2002 - Presidency Conclusions*, 13463/02, POLGEN 52, Brussels, 24 October 2002

⁴¹ KIRÁLY ANDREA: Gulliver és Lilliput a XXI. században: Ciprus és Málta európai uniós ügyei *De iurisprudencia et iure publico | Jog- és politikatudományi folyóirat*, 2008 1. sz. 25-27. p

⁴² ITALY-MALTA: Agreement on the Neutrality of Malta. *International Legal Materials*. 1982;21(2) 396-398. p

⁴³ THE RESEARCH DEPARTMENT OF THE PEACE AND NEUTRALITY ALLIANCE, 2018, 2-3. p

hogy Málta becsatlakozzon a NATO PfP programjába. 2004-ben Málta csatlakozott az EU-hoz, mely során a csatlakozási szerződéshez csatolandó semlegességi nyilatkozatban állapodtak meg. Ez azonban nem rendelkezik a jegyzőkönyvvel azonos jogállással és a Szerződés más részeivel sem egyenrangú, ráadásul a semlegességi nyilatkozat a máltai kormány részéről egyoldalú volt, és a tagállamok lényegében nem egyeztek meg benne. A csatlakozási szerződéshez csatolt nyilatkozatban megerősítette elkötelezettségét a közös kül- és biztonságpolitika felé, nyomatékosítva, hogy a közös védelemre vonatkozó bármely döntést a Tanács egyhangú szavazatával fogadjanak el.⁴⁴

Összességében elmondható, hogy a máltai semlegességnek erősebb alapja van a nemzeti és a nemzetközi jogban, mint a például a lassacskán fiktívnek tekinthető ír semlegességnek. Bizonyos réteg úgy vélekedik, hogy Málta jelenleg az egyetlen olyan uniós ország, amely igényt tarthat arra, hogy „semlegesnek” nevezze magát, hiszen az egyetlen olyan uniós tagállam, amely nem tagja sem a NATO-nak, sem a PESCO-nak. Málta valóban ragaszkodik mai napig a fegyveres semlegességhez, ugyanakkor esetében is úgy vélem kijelenthető, hogy politikailag nem tekinthető semlegesnek, akárcsak Ausztria vagy Írország.

V.4. Svájc

V.4.1. Örök semlegességi modell történelme és alapjai

A történelem során a semlegesség jogi koncepciója számos fejlődésen ment keresztül és többször előfordult, hogy Svájc nyilvánosan felülvizsgálta a semlegességgel kapcsolatos álláspontját, ugyanis globális geopolitikai fejleményekre tekintettel kellett szemlélni a semlegességi politikát, hogy az a geopolitikai kontextus fejlődéséhez igazodhasson, miközben a lehető legjobban védheti nemzeti érdekeit.⁴⁵

A neutralitásának története XV. századi Svájc terjeszkedési korszaka utáni 1515. évi marignano-i csatáig nyúlik vissza, ahol I. Ferenc francia király legyőzte a függetlenedő kantonok szövetségét, ezt követően Svájc „örök békét” kötött Franciaországgal.⁴⁶ Svájc „kicsinységének” tudatában, illetőleg a veszteségek következményeképp tartózkodva további terjeszkedéstől a semlegesség politikáját választotta önfenntartó eszköz gyanánt a háborúkban

⁴⁴ KIRÁLY ANDREA, 2008, 24-23. p

⁴⁵ GREMINGER, THOMAS – RICKLI, JEAN-MARC: Neutrality After the Russian Invasion of Ukraine The Example of Switzerland and Some Lessons for Ukraine *Prism*, 10. évf. 3. sz. 2023, 26-30. p

⁴⁶ ALTERMATT, CLAUDE: *Remarks on the Swiss Neutrality*, In: Buchsbaum, Thomas M. – Preiherman Yauheni – Ivanova Alisiya: *The Neutrality Option for In-Between States*, *Minsk Dialogue Council on International Relations*, Minsk, Belarus, 2021, 14-16. p

és konfliktusokban egy nagyhatalmakkal körülvelt területen.⁴⁷ A napóleoni háborúk után az európai nagyhatalmak hosszú távú megoldást kerestek az európai konfliktusokra nézve, ez volt az úgynevezett 1815-ös bécsi kongresszus, amely létrehozta a hatalmak egyensúlyának rendszerét Európában. Ennek a rendszernek a részeként az európai hatalmak semleges területet szerettek volna kijelölni és Svájc erre a szerepre tökéletesen megfelelt, annak okán, hogy az európai térség közepén feküdt Franciaország és az Osztrák Birodalom között. Közvetlenül a bécsi kongresszus után a semleges státuszt a párizsi békeszerződés Svájc semlegességéről szóló okmányában⁴⁸ erősítették meg.

A semlegesség mint fogalom mindössze kétszer fordult elő az egész 1848-os svájci alkotmányban. Egyszer a LXXIV. cikk 6. bekezdésében, ahol kimondja, hogy Svájc legfőbb államhatalmi szervének, a kétkamarás Szövetségi Gyűlésnek *„intézkedéseket kell tennie a külföldi támadás elleni biztonság, Svájc függetlenségének és semlegességének fenntartása, a hadüzenet és a békeszerződések megkötése érdekében”*. Másodszor pedig a XC. cikk 9. szakasza kimondja, hogy *„[a Szövetségi Tanács] gondoskodik a külföldről fenyegető veszélyek elleni biztonságról, és intézkedéseket hoz Svájc függetlenségének és semlegességének biztosítása érdekében.”* Összességében tehát nem definiálja és nem is nyilvánítja semlegesnek Svájcot, hanem megerősíti a Szövetségi Gyűlés és a Szövetségi Tanács felelősségét, hogy semlegességgel járjanak el, bárhogyan is nézzen ki a semlegesség. Az a tény viszont, hogy a semlegességet még 1848-ban is megemlíti az alkotmányban, arról tanúskodik, hogy a modern Svájc semlegességének eredete már akkor is külpolitikájának alappillére volt, mely segített távol tartani az államot a XIX. és XX. században lezajlott pusztító európai háborúktól (például a 1871-ben a német egység létrehozása során egyes szélsőséges német nacionalisták Svájc újonnan születő német államba történő beolvasztását is követelték).⁴⁹ Jelenlegi Alkotmány 183. és 185. cikke tartalmazza ugyanezen rendelkezéseket.

A következő mérföldkő a svájci semlegesség történelmében az 1907. évi második hágai békekonferencia, ahol rögzítették a semleges államok, többek közt Svájc jogait és kötelezettségeit is, melyről a fentiekben már szóltam. Az első világháború vége a nagyhatalmak részéről a versailles-i békeszerződés 435. cikkében foglaltak szerint a svájci semlegesség

⁴⁷ HEIL KRISTÓF MIHÁLY: Mítosz és valóság: Svájc a befogadóállam? 2020, 1. p

⁴⁸ A párizsi béke (1815. november 20.) Napóleon száz napos uralma és az ellene alakult 7. koalíció waterlooi győzelme után az Egyesült Királyság, Poroszország, Oroszország, Ausztria és Franciaország között Párizsban kötött béke volt.

⁴⁹ COHEN 2022, 12-13.p

elismerésének megújítását hozta.⁵⁰ A második világháború alatt többször bíralták európai és Európán kívüli vezetők Svájcot, mivel a háború alatt is folytatta mind banki, mind kereskedelmi kapcsolatait a náci Németországgal. A svájciak a hidegháború alatt nagyjából ugyanazt az irányt tartották, mint az előző negyvenöt évben, majd a Szovjetunió bukását követően ismételen dilemmával szembesült: vajon a hagyományos biztonságot az újonnan kialakuló európai biztonsági struktúrában való fokozott együttműködéssel tartsa fenn vagy maradjon a fegyveres semlegesség és elszigeteltségi politikája mellett, ahogy az a korábbi évtizedekben megszokott volt?⁵¹ Az új helyzet azt eredményezte, hogy a Szövetségi Tanács, mely a Svájci Konföderáció vezető végrehajtó testülete, 1993. november 29-én jelentést adott ki a semlegességről, melyben újra meghatározta örök, állandó semlegességét: *„Svájc vállalja, hogy minden jövőbeli konfliktusban semleges marad, függetlenül a harcoló felektől és a háború kitörésének idejétől vagy helyétől, illetve a fegyveres semlegesség, amit Svájc vall, magában foglalja azt az elhatározást, hogy katonailag megvédi függetlenségét bármely agresszorral szemben.”*⁵² Ezen felül a jelentésben Svájc kihangsúlyozta, hogy a *„semlegességen és függetlenségen keresztül megvalósuló hagyományos biztonsági koncepciójához”* hozzá kell adni *„az együttműködésen keresztül megvalósuló biztonságot”*. Ebből következően a svájci biztonságpolitika két alappillérét egyrészt egy állandó semlegességen alapuló, nemzetvédelemre épülő nemzeti koncepció, másrészt a béke előmozdításán keresztüli szolidaritáson alapuló nemzetközi dimenzió szolgálná.⁵³

A svájci politika Oroszországot sújtó szankciók támogatása felé történő elmozdulása nem „légből kapott” reakció volt. A XX. század második felében a szigorú semlegességtől az aktívabb külpolitika felé való elmozdulás lehetővé tette a nemzetközi konferenciák és csúcstalálkozók megrendezését, 1996-ban a NATO PfP programjához és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezethez (továbbiakban: „EBESZ-hez”) történő, majd végül az ENSZ-hez való 2002-es csatlakozást is. Svájc ezutóbbi döntését *prima facie* könnyelműen természetesnek titulálják nemzetközi szinten, ám ez a magatartás önmagában is elmozdulásnak tekinthető az elszigetelődési semlegességtől.⁵⁴ Később azt is felismerte az alpesi ország, hogy a XXI. századi világban a nemzeti realitásokat leginkább a külföldi fejlemények befolyásolják,

⁵⁰ DREYER, JOHN - JESSE, NEAL G.: Swiss Neutrality Examined: Model, Exception or Both?, *Journal of Military and Strategic Studies*, 15. évf. 3. sz, 2014, 61-69. p

⁵¹ WYSS, MARCO: “Military Transformations in Europe’s Neutral and Non-Allied States”, *RUSI Journal*, 156 évf. 2. sz, 2011, 44-51. p

⁵² SALVIONI 2022, 2-3. p

⁵³ GREMINGER – RICKLI, 2023 31-40. p

⁵⁴ COHEN 2022, 9-10.p

mely így megköveteli, hogy Svájc részt vegyen többoldalú együttműködésekben, ezzel saját befolyását növelve a nemzetközi szintén.⁵⁵ Ennek következményeként tekinthető az a fordulat is, amikor Svájc 2011-ben kampányba kezdett annak érdekében, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsának nem állandó tagjává váljon, amely ahhoz vezetett, hogy meg is szerezte 2023-2024-es időszakra a várva várt pozíciót, így a globális kormányzás aktív partnereként a nem állandó tagsági poszt a körülötte zajló események alakításában való részvételére sarkallhatta az államot. Ezt természetesen megelőzte a Szövetségi Tanács 2015-ben közzétett Svájc jelöléséről szóló jelentése, amely részben az ENSZ Biztonsági Tanácsában elfoglalt hely és a svájci semlegesség összeegyeztethetőségét értékelte. A Szövetségi Tanács arra a következtetésre jutott, hogy a Biztonsági Tanácsban betöltött nem állandó tagsági pozíció *„különleges lehetőségeket nyitna meg Svájc számára, hogy független külpolitikája alapján hozzájáruljon a békéhez és biztonsághoz világszerte”*, sőt semlegessége még előnyt is jelentene.⁵⁶

V.4.2. A svájci semlegesség dilemmái

Az örök semleges ország története során nem most először kérdőjeleződött meg az évszázados svájci neutralitási modell. Az állam történetének idővonalán fellelhető lenne ugyanis például a náccikkal való kereskedelem vagy az adóparadicsom pozíciója a világ legkorruptabb tisztviselői vagy milliommosai, milliárdosai számára, ezzel szemben pedig a nemzetközi konfliktusok során igyekezett megfelelő színteret nyújtani békétárgyalások lefolytatására. Mondhatni, nem volt mindig teljesen egyértelmű, hogy pontosan milyen álláspontot is képvisel Svájc.⁵⁷ Visszautalnék a dolgozat megírásához való motivációm alapjaként szolgáló tényre, gondolok itt arra, hogy Svájc elfogadta a szankcióscsomagot Oroszországgal szemben, illetőleg felmerült a fegyverszállítás kérdése Ukrajna felé. Az örök semleges állam reakciói a most zajló konfliktushoz képest merőben eltérőek voltak még 2014-ben, amikor Oroszország annektálta Krímet, ugyanis akkor Svájc úgy döntött, hogy nem csatlakozik az uniós és amerikai szankciókhoz. Abban az időszakban Svájc az EBESZ elnökének szerepében tevékenykedett, így eredetileg konfliktuskezelés szempontjából mérvadó szerepet töltött be. Ennek okán a pozícióhoz szükséges pártatlanság megtartása, valamint a nemzetközi jog megsértésének kisebb súlyossága - 2022-hez képest -, továbbá Oroszország viszonylagos nyitottsága a

⁵⁵ MÖCKLI, DANIEL: *The Long Road to Membership: Switzerland and the United Nations*, In: Gabriel, Jürg Martin and Thomas Fischer (eds). *Swiss Foreign Policy 1945-2002*, London 2003, 46-73. p

⁵⁶ FEDERAL COUNCIL: *Switzerland's candidature for a non-permanent seat on the United Nations Security Council for the 2023-2024 term*. Report of the Federal Council in response to Parliamentary postulate 13.3005, Bern, submitted by the Foreign Affairs Committee on the National Council on 15 January 2013.

⁵⁷ VOHRA, ANCHAL: *Swiss Neutrality Makes No Sense Anymore - Switzerland's refusal to take sides in Ukraine only benefits Russia*, Foreign Policy, 2023.03.24. <https://foreignpolicy.com/2023/03/24/switzerland-neutrality-russia-ukraine/> 2024.11.07.

diplomáciai megoldásra mind hozzájárult ahhoz, hogy Svájc úgy döntött, nem alkalmaz szankciókat és megmarad a szigorú semlegességi koncepciója mellett.⁵⁸

A 2022-es konfliktus esetében viszont az Oroszország elleni szankciók mellé történő beállása következtében seregnyi kritika fogalmazódott meg Svájccal szemben, természetesen leginkább a hadban álló felek felől. A Novaja Gazeta című orosz kéthetilep például bejegyzésében azt írta: *"Svájc csatlakozott az Oroszország elleni szankciókhoz. Az ország 1815 óta először sértette meg azt a semlegességet, amelyet még az első és a második világháború idején is megtartott"*⁵⁹ - ezentúl az orosz külügyminisztérium szóvivője - az Oroszország elleni uniós szankciók svájci elfogadására utalva - kijelentette, hogy *„Svájc sajnos elvesztette semleges állam státuszát"*⁶⁰, ami persze jelen esetben enyhén túlzó, hiszen orosz szemszöget mutat be és mint tudjuk a szankciók közé tartozott például az orosz oligarchák vagyonának befagyasztása is, illetve a légtér megtagadása az orosz repülőgépektől, és beutazási tilalom bevezetése Vlagyimir Putyin orosz elnök környezetének néhány emberére nézve, de magát a svájci orientálódás irányát véleményem szerint kifejezi, hiszen már az új intézkedéseket szinte azonnal be is építette Svájc a svájci embargótörvény⁶¹ alapján. Az Ukrajnáról szóló rendelet 8. cikkelye alapján Svájc *de jure* befagyasztja a svájci State Secretariat for Economic Affairs, azaz SECO 147 oldalas listáján feltüntetett természetes és jogi személyek vagyonát és gazdasági erőforrásait.

Ami felettébb szembetűnő, és töméredek kérdést felvet, hogy Svájc lényegében úgy döntött, hogy Oroszországgal szemben ugyanazokat a szankciókat fogadja el, mint maga az EU, amihez Svájc több évtizedes „kérlelés” után sem volt hajlandó csatlakozni. Még a hidegháború idején Svájc megvitatta volna az európai kérdést, de a semlegesség volt a legfőbb ok, melynek következtében Svájc az EU-n kívül maradt. Ez nemcsak a svájci kormány politikája volt, hanem a svájciak népakarata is. A semlegesség évszázadok óta a svájci nemzeti öntudat részét képezi, ennek okán mindig is attól tartottak, hogy az EU-hoz való csatlakozás miatt ezt a semlegességet elveszíthetik.⁶² Most azonban a szankciók mellé történő besorolással Svájc mondhatni elrugaszkodott attól a magatartástól, amelyet semleges államként kellett volna tanúsítania az

⁵⁸ GREMINGER – RICKLI, 2023 35-39. p

⁵⁹ SALVIONI 2022, 2-3. p

⁶⁰ REUTERS: *Russia says Swiss "no longer neutral", can't act as go-between with Ukraine*. Reuters, 2022.08.11. <https://www.reuters.com/world/europe/russia-says-switzerland-cannot-represent-its-interests-ukraine-2022-08-11/>. 2024.10.29.

⁶¹ SR 946.231 Federal Act of 22 March 2002 on the Implementation of International Sanctions (Embargo Act, EmbA) A Szövetségi Alkotmány 54. cikkének (1) bekezdése alapján, és miután megvizsgálta a Szövetségi Tanács 2000. december 20-i jelentését - Módosította a 2021. dec. 17-i, a büntetéskiszabási politika harmonizációjáról szóló, 2023. július 1-jétől hatályos FA I 35. sz. rendelete (AS 2023 259; BBl 2018 2827).

⁶² MORRIS, KATE – WHITE, TIMOTHY J.: *Neutrality and European Union: The case of Switzerland*, Cincinnati, Ohio, USA, 2011 4-6. p

ukrán-orosz konfliktusos helyzet során, hiszen úgy döntött, hogy gazdasági intézkedéseket fogad el az egyik fél javára, mindeközben másik felet lényegében hátrányosan megkülönbözteti az EU-hoz hasonlatosan, amire eddig nem volt példa Svájc történelmében. Nemzetközi szinten egyes hangok szerint Svájcnak az ukrajnai háborúra adott reakciója a semlegességének végét jelenti.⁶³ Az állam még mindig kapaszkodik abba, hogy nem szándékozik követni Svédországot, illetve Finnországot a NATO tagjai közé, ugyanis „*a NATO-tagság, amely a semlegesség megszűnését jelentené, nem opció Svájc számára*”⁶⁴, és ezzel a lépéssel az állam tartja magát az 1993-ban felvázolt semlegességi jelentésben foglaltakhoz.

Kutatásaim eredményei alapján úgy látom, hogy Svájc azzal az érveléssel igyekszik elhitetni, hogy a semlegességi koncepcióval valóban összhangban cselekszik, hogy a nemzetközi jog súlyos megsértése miatt támogatja a szankciók kiszabását Oroszországgal szemben, hiszen a békét megszegő vagy a nemzetközi jogot megsértő államokkal szemben alkalmazott gazdasági szankciók a rend helyreállítását szolgálják, és így a békét szolgálják, és ez nem lehet ellentétes, sőt összhangban áll a neutralitásával.

Másik oldalról viszont azt kell látnunk, hogy az ukrán-orosz konfliktus során nem csak az oroszok fejezték ki az álláspontjukat Svájc helytelen, semlegességi jogával nem összeegyeztethető magatartásával kapcsolatban, hanem a nyugati diplomaták is közül többen. Példaképp Scott Miller, az USA berni nagykövete szerint Svájc könnyen növelheti az orosz oligarchák vagyonának befagyasztását 8 milliárd dollárról 109 milliárd dollárra. Próbálta sürgetni Svájcot, hogy gondolják át semlegességüket, és azt állította, hogy az már a XXI. században nem tekinthető egy „statikus konstrukciónak”. „*Svájc nem nevezheti magát semlegesnek, és nem engedheti meg bármelyik félnek, hogy kihasználja ezt a pozíciót*” - tette még hozzá Miller, utalva arra, hogy Oroszország kihasználja álláspontját. Amit még ehelyütt megemlítenék, hogy több forrás is alátámasztja, hogy semlegesség ide vagy oda, de svájci fegyverek kerültek valamilyen úton-módon Afganisztánba, svájci Sig Sauer 551-es támadófegyvereket használnak a szaúdi erők Jemenben, többek között civilek ellen is, sőt, egy kutatási jelentés szerint svájci alkatrészeket találtak Oroszország néhány legmodernebb katonai

⁶³ JONES, SAM: *Swiss break neutrality tradition to match EU sanctions on Russia*, Financial Times, 2022.02.28. <https://www.ft.com/content/80c268fa-61d4-42ac-a9f4-310f12678c43> 2024.09.13.

⁶⁴ FEDERAL COUNCIL: *Rapport Complémentaire au rapport sur la politique de sécurité 2021, sur les conséquences de la guerre en Ukraine*, Rapport du Conseil fédéral. Bern, 7 septembre 2022, 19. p, <https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/2022/2357/fr> 2024.10.01.

rendszerében is. Ebben az esetben pedig Svájc kirívó kettős mércéje felveti a kérdést, hogy a semlegességi doktrína egyáltalán tartható-e még.⁶⁵

VI. Kiüresedett-e a semlegességi jogi koncepció?

A globalizációs folyamatok során a nemzetállamok között folyamatosan halványulnak a határok, lényegében a XXI. század már annak az évszázadnak tekinthető, ahol szinte nincs esély elszigetelődésre. Az előző fejezetben igyekeztem jellemezni az általam kiválasztott, európai térségben megmaradt, mai napig magát semlegesnek valló négy állam neutralitását és a semlegességi jogukkal kapcsolatban, az utóbbi évtizedekben bekövetkezett változásokat, mely során véleményem szerint kijelenthető, hogy valóban nem tudnak a XXI. századi geopolitikai helyzetben teljességgel kimaradni a nagyhatalmi játszmákból, így végeredményben nem tudnak minden kétséget kizárólag semlegesek maradni. A neutralitási jog kimerülésének kérdése azonban nem első alkalommal merült fel, ugyanis már korábban is, pontosabban a XX. század első felében jelentős válságon ment keresztül, köszönhetően annak, hogy a világháborúban semleges államok jelentős kereskedelmet bonyolítottak egyes hadviselő felekkel, ezáltal komoly hatást gyakoroltak az ellenségeskedések kimenetelére.⁶⁶ Már 1956-ban a volt amerikai külügyminiszter, John Foster Dulles kijelentette, hogy a neutralitás véleménye szerint „*elavult koncepcióvá vált*”.⁶⁷

Dolgozatomban vizsgált XXI. századi háborús konfliktusok előtti, illetőleg annak tükrében tanúsított állami magatartások alapján bizonyossággal állíthatom, hogy az 1907-ben kodifikált neutralitási jog egyértelmű és fokozatos kiüresedését figyelhetjük meg. Példaképp hozva, Svájc esetén kijelenthető, hogy bár az „örök” semleges ország hosszú ideje fennálló neutralitási álláspontja nem mentes az intenzív vizsgálat és az alkalmazkodás időszakától, különösen az ukrán-orosz háború kirobbanása óta, ahogy azt a korábbiakban kifejtettem. A változó biztonsági helyzet rávilágít arra, hogy a svájci semlegesség is, ahogy igazából az egész semlegességi koncepció, mára már árnyalt gyakorlat, amely a béke és a nemzetközi rend biztosítására törekszik, és amely idővel fejlődésnek és újraértékelésnek van kitéve.

Több okból egyre nehezebbé válik fenntartani ezt az állami stratégiát. Az első ilyen ok, hogy a semleges államok léte a korábbiaktól eltérően mára már sokkal kevésbé minősül hasznosnak a nagyhatalmak számára. Korábban ugyanis amíg a semleges országok hasznosak maradnak a

⁶⁵ VOHRA, 2023. <https://foreignpolicy.com/2023/03/24/switzerland-neutrality-russia-ukraine/> 2024.11.09.

⁶⁶ SZALAI ANIKÓ: *A fegyveres összeütközések hatása a nemzetközi szerződésekre*, Szeged, 2013. 59-61. p

⁶⁷ GREMINGER – RICKLI, 2023 35-40. p

nagyobb államok vagy szövetségek számára, addig nem volt mitől tartaniuk, hiszen például a semlegesek történelmileg hasznossá válhattak mint katonai ütközőállam vagy diplomáciai közvetítő.⁶⁸ A jövőben azonban nemcsak az úgynevezett nagyhatalmak lesznek kevésbé hajlamosak tiszteletben tartani a semlegességet, hanem maga az EU is egyre inkább akadályt fog találni a neutralitást valló tagjaiban, amikor megpróbál közös biztonság- és védelempolitikát kialakítani. Második ilyen ok például, ha a XXI. századi hadviselést vesszük figyelembe, láthatjuk, hogy magas integráltság, illetve a kifinomult és interoperábilis képességek kerülnek előtérbe, melyeket a kis, semleges hatalmak általánosságban egyedül nem engedhetnek meg maguknak. Ezzel pedig a katonai semlegesség gyakorlati értelme lényegében kiüresedik. A jövőben a közösen, gyorsan és zökkenőmentesen végzett, több területre kiterjedő katonai képességek összehangolt alkalmazása válik alapvető igénnyé – több terület alatt értem természetesen légi, tengeri és szárazföldi katonai műveleteket, sőt a XXI. században már az űrt és a kiberteret is ide kell értenünk. Tekintettel az európai hadseregek viszonylag korlátozott képességeire, az adatok és technológiák megosztása a szövetséges hadseregek között kulcsfontosságú lesz a jövőbeli katonai hatékonyság szempontjából és ugyebár, ha ezekből a megállapodásokból kimaradnak a semleges országok hadseregei, az még lényegében válsághelyzet nélkül is aránytalanul nehezítené meg a NATO-tagállamok számára a jelen, illetve jövőben kialakuló hadi helyzeteket. Ezentúl a semleges országok valószínűsíthetően elvárják a semlegességet elvető államoktól, vagy éppen az ENSZ-től vagy az EU-tól, hogy folyamatosan adatokat osszanak meg velük, például esetleges kiberfenyegetésekről, amely miatt ismét nem áll egyensúlyban a mérleg nyelve. Hiszen sokat várnak az EU-s, vagy nemzetközi szervezetektől, de mennyit adnak bele ők a „közösbe”?⁶⁹ Értelemszerűen nem sokat és ez egy egyre égetőbb problémává válik az európai vagy a nemzetközi szinten a jövőre nézve.

Tényként kezelendőnek tartom, hogy az elmúlt megközelítőleg százhusz éve a semlegesség fogalma nem kapott elegendő figyelmet a nemzetközi jogalkotásban, és ennek következményeképp az egyes államok közötti növekvő gazdasági, katonai és diplomáciai együttműködéseinek okán a semlegesség hagyományos formái sok esetben már nem úgy alkalmazhatók, ahogy korábban. A semlegességi állapot biztosítása, amely egykor háborús

⁶⁸ IRFANOGLU, INST. EREN: *Neutrality as a strategic tool for states*, In: Canbulat, Prof. Dr. Mehmet – Demirkaya, Prof. Dr. Hilmi – Aslan, Doc. Dr. Fűrüzan – Eraslan, Doc. Dr. Meric– Direkci, Doc. Dr. Bekir – Kilinc, Dr. Ögr. Üyesi Mustafa: 5th International Congress on Multidisciplinary Studies 02th-03th November 2018, 3. évfolyam 3. szám, Antalya, Turkey, 2018 277-290. p

⁶⁹ GADY, 2023 <https://foreignpolicy.com/2023/04/04/finland-sweden-nato-neutral-austria-ireland-switzerland-russia-war/> 2024.11.03.

konfliktusok esetén védelmet és stabilitást jelentett a semleges államoknak, a modern kibertérben, aszimmetrikus konfliktusokban és hibrid hadviselési környezetben nem tud megfelelő védelmet garantálni. A nemzetközi kapcsolatok és jogrendszer fejlődése szükségessé teszi, hogy a semlegesség fogalmát újra gondoljuk. Habár az 1949. évi genfi egyezmények is tartalmazznak szabályokat a semleges államokra nézve is, mégis az 1907. évi V. és XII. hágai egyezmény óta nem sikerült olyan új egyezményt elfogadni a semlegességről, amely átfogóan szabályozná azt. Máig igaznak bizonyul Hajdu Gyula több mint hatvan évvel ezelőtti megállapítása: „*A semlegesség mint jogviszony erőltetett, tartalmatlan szólamná lett.*”⁷⁰ Ezen viszont változtathat a nemzetközi jogi színtér és változtatni is kell, amennyiben el akarjuk kerülni a neutralitás koncepciójának teljes kiüresedését.

A semlegesség merev elvből rugalmasabb és alkalmazkodóbb fogalommá formálódott a tizenkét évtized során. Különböző államok lényegében igyekeztek újradefiniálni maguktól a semlegességet a változó geopolitikai kontextusokra, különösen különböző háborús konfliktusokra, példaképp jelen körülmények között az ukrán invázióra reagálva, ez gyakorlatban úgy vélem a semlegességi jog elavultsága, kiüresedése kapcsán valóban egy *desuetudo*, vagyis szerződésrontó nemzetközi szokásjog éppen folyamatban lévő kialakulásáról beszélhetünk, ahogy arról a fentiekben is szóltam. A korábban tárgyaltak alapján kérdés, hogy fennállnak-e a nemzetközi szokás létrejöttéhez szükséges feltételek. Az első, az objektív tényező az államok magatartását, gyakorlatát takarja a semlegességi joggal összefüggésben. Az általam bemutatott négy állam által tanúsított cselekedetek, állami magatartások úgy vélem jelzik az eredetileg kodifikált semlegességi jog szabályaitól történő egyértelmű eltávolodást. A *desuetudo* jellemző – azaz az elhagyás miatti elavulás – akkor léphet fel, ha az államok egykor alkalmazott gyakorlatokat tartósan és szándékosan nem alkalmaznak, és úgy vélik, hogy azok már nem szolgálnak jogi kötelezettségként, így egyrészt az államok viselkedésének vizsgálata az elsődleges. Azt a következtetést tudom levonni a kutatómunkám során gyűjtött információk alapján, hogy az objektív tényező megléte nem lehet kérdéses egy új nemzetközi szokás kialakulását illetően a semlegességi jog kiüresedésére nézve.

Az *opinio juris* létének bizonyítása lesz ebben a kontextusban kulcsfontosságú, hiszen az teszi a szokásjogot igazán kötelezővé a nemzetközi jogban. Az, hogy 1907 óta nem született semlegességi kérdést szabályozó átfogó szerződés, arra utalhat, hogy a nemzetközi közösség már nem tekinti kötelezőnek a semlegesség fenntartását a régi formában. Ezentúl az államok

⁷⁰ HAJDU GYULA: *A semlegesség*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1958. 307. p

közötti növekvő globális és regionális együttműködések szintén alátámaszthatják, hogy a semlegesség elve fokozatosan elavulóban van. Ha az államok biztonsági és katonai együttműködései egyre inkább átlépik a semlegesség hagyományos határait (példaképp semleges országok NATO-val való együttműködése, vagy korábban semleges országok NATO-ba történő belépése), akkor ez arra utalhat, hogy ezek az országok már nem tekintik a semlegességet olyan kötelességnek, amelyet minden áron fenntartaniuk kellene. Ám ez egy rendkívül árnyalt kérdés, nem lehet egyértelműen kijelenteni az opinio juris meglétét a semlegességi elv kiüresedésére nézve, ugyanis még számos, magát semlegesnek tekintő és valló állam (akik neutralitását korábban górcső alá vettem) továbbra is igyekszik fenntartani a semlegességi jogát, még ha viszonylag módosult formában is. Svájc például még mind a mai napig igyekszik sulykolni, hogy semlegességi státusza továbbra is nemzetközi jogi alapelv, amelyet elismer és fenntart. Továbbá a nemzetközi fórumokon és szerződésekben nincs egyértelmű jel arra, hogy az államok általánosan elvetették volna a semlegességet kötelező normaként. Sok állam tartózkodik attól, hogy kifejezetten semlegesnek vallja magát, de egyúttal nem is nyilvánította elavultnak ezt az elvet.

Az opinio juris meglétére vagy hiányára vonatkozó végkövetkeztetés tehát két irányú lehet: bár a semlegesség hagyományos, egyoldalú fenntartása valóban ritkábbá vált, még mindig nem egyértelmű, hogy a nemzetközi közösség egyöntetűen elavultnak tekinti-e a semlegesség alapelvét. Kérdésként még felmerülhet, hogy vajon elegendő-e egyoldalúan semlegesnek kikiáltania magát egy államnak, vagy ezt más nemzetközi szereplők által biztosított kötelező erejű szerződésnek kell garantálnia? Amennyiben a semlegesség érvényesítése nemzetközi szinten elfogadott garanciáktól függ, abban az esetben felvetődik, hogy e garanciákat a szomszédos államoknak vagy esetleg globális nagyhatalmaknak kellene biztosítaniuk. Különösen időszerű lenne e kérdésnek a megválaszolása, amikor épp a semlegességet deklaráló országok szoros katonai vagy biztonsági együttműködésekbe kötnek, amelyek bizonyos esetekben ütközhetnek az önálló semlegességi elvekkel. Összegezvén tehát a semlegesség újradefiniálása, korszerűsítése, illetőleg szabályozása tűnik szükségszerűnek.

VI.1. De lege ferenda javaslataim

De lege ferenda javaslataim célja, hogy a XXI. századi nemzetközi kapcsolatok új realitásait, illetve a semlegességi koncepció elavult szabályozását is figyelembe vevő olyan szabályozás születhessen, mely minden felmerült kérdésre kielégítő választ kínál.

Az első javaslatom egy új, átfogó, multilaterális nemzetközi szerződés létrehozása. A semlegességi jog szabályainak kodifikálását például elvégezhetné a Nemzetközi Jogi Bizottság, melyet ENSZ Közgyűlése 1947-ben állított fel annak okán, hogy az ENSZ Alapokmánya 13. cikke 1. a) bekezdésének értelmében „a nemzetközi jog fokozatos fejlődését és kodifikálását támogassa”. Ezen újonnan születő szerződésben a modern semlegességi szabályoknak biztosítaniuk kellene a neutrális államok védelmét, eközben egyensúlyt kellene tartaniuk a globális biztonsági együttműködésekkel. A semlegesség elvét oly módon lenne szükséges definiálni, hogy a modern biztonsági kihívásokra is választ tudjon adni, emellett az új szerződésnek tartalmaznia kell a neutralitást valló államoknak a kibertámadások, modern hadviselés és gazdasági szankciók esetében milyen jogokat élveznek és milyen kötelezettségek vonatkoznak rájuk. Választ adhatna arra, hogy elfogadható-e, ha egy állam egyoldalúan kikiáltja magát semlegesnek és ha igen, milyen formában. A szerződésnek ezentúl biztosítania kell a nemzetközi biztonsági garanciákat, melyek tartalmazzák a semlegességből fakadó jogok elismerését, illetve a nemzetközi közösség támogatásának erősítését. A javasolt nemzetközi szerződés rendelkezhetne arról, hogy a semleges államok szuverenitását a globális és regionális konfliktusok során minden résztvevő köteles elismerni és tiszteletben tartani. Ha egy stabil rendszert szeretnénk újonnan létrehozni, ahhoz szükség lenne egy nemzetközi monitoring rendszerre is, mely figyelemmel kíséri a semleges államokat érintő eseményeket és szükség esetén támogatja a jogaik érvényesítését.

Kérdésként természetesen felmerül, hogy az előbbi de lege ferenda javaslat egy új nemzetközi szerződésről vajon mennyire is reális a XXI. századi geopolitikai helyzetben? Be kell látnom, hogy egy ilyen szerződés létrehozása nem tekinthető valóságyszerű elképzelésnek. Az államok számára ugyanis jelenleg megfelelő a *status quo*, mely szerint a semlegességi jog kérdése az 1907-es hágai egyezmények óta nincs megfelelően és részleteiben szabályozva. Az új nemzetközi szerződés megalkotása, amely világos, koherens szabályokat hozhatna létre a neutralitási jogra vonatkozóan, az államok többsége számára egyértelműen nem jelentene előnyt. Az államok gyakran inkább a rugalmasságot és a politikai mozgásteret preferálják, mintsem egy szigorúan szabályozott jogi keretet, amely korlátozhatná őket saját külpolitikai és biztonságpolitikai céljaik elérése során. Ennek hatására más javaslatokkal is elő kell állnom.

A második javaslatom az előző alternatívájaként egy úgynevezett „a la carte” nemzetközi szerződés, mely egy viszonylag nagyobb mozgásteret jelentene az azt ratifikáló államoknak, ugyanis kül- és biztonságpolitikai céljaiknak, prioritásaiknak megfelelően választhatnának a semleges államként élvezhető jogok, illetőleg teljesítendő kötelezettségek közül. Azonban

hozzá kell tennem, hogy ez a megközelítés nem jellemző a nemzetközi jog ezen területén, így igaz, stabilabban állhatna akár a realitás talaján, mint az előző javaslatom, de még mindig nehezen lenne képzelhető el a közeljövőben.

Végül, de nem utolsó sorban a *harmadik javaslatom* pedig egy *fakultatív, kiegészítő jegyzőkönyv* létrehozása lenne, mely egy praktikusabb és talán realisztikusabb megoldás lehetne a semlegességi jog kiüresedésének megállításához. Felmerül a kérdés, hogy mihez kapcsolódjon az esetlegesen születő fakultatív jegyzőkönyv. Egy példaként ötlött fel bennem a jegyzőkönyv 1949-es genfi egyezményekhez történő csatolása, ugyanis a genfi egyezményekben is található semlegességi jogi szabályozás, ám nem olyan teljeskörűen, mint ahogyan a második hágai békekonferencián kodifikálták, így a jegyzőkönyv bővíthetné és pontosíthatná a semlegességi jogra vonatkozó normákat. Ez a megoldás minden kétséget kizárólag jobban illeszkedne a meglévő nemzetközi jogi keretekhez, és véleményem szerint könnyebben elfogadhatóvá válhatna a már részes államok számára, különösen, ha a jegyzőkönyv progresszívnek tekinthető, de nem radikális módosításokat javasol.

Álláspontom szerint, amennyiben nem születik egy új, semlegességi jogot szabályozó nemzetközi szerződés vagy egy kiegészítő jegyzőkönyv korábbi nemzetközi egyezményhez, akkor a neutralitási jog kiüresedése tovább folytatódik és ha az államok nagy többsége az új gyakorlatot jóváhagyja és az ellen nem emel kifogást, illetőleg e gyakorlat általánossá válik, onnantól bizonyossággal állítható, hogy új szokásjogi szabály alakult ki a semlegességi jog kiüresedésére nézve. Ennek következményeképp pedig a semlegesség mint jogi fogalom fokozatosan eltűnik majd a nemzetközi jogi szabályozás alól, és pusztán politikai koncepcióként maradhat jelen az államok diplomáciai eszköztárában, melyet kedvükre alkalmazhatnak, amikor a geopolitikai helyzet úgy kívánja.

VII. Konklúzió

A dolgozatom végéhez érkező, úgy vélem ideje visszatekintem, hogy honnan is indultam. A dolgozatom címeről egész idáig nem szóltam, ugyanis elsőként szerettem volna a neutralitásról folytatott kutatásomat teljességgel bemutatni. A cím pedig azért is vált számomra különlegessé, mert idő közben átformálódott bennem a jelentése az eredetihez képest, ugyanis kezdetben az örök semleges Svájc volt az, amely állammal azonosítható a következő: - René Schickele szavait idézve – „*Szent Jeromos a vadállatok között.*”⁷¹ Szent Jeromos a monda szerint kihúzott egy tövist egy oroszlán talpából, amitől az állat megszélidült és hűséges kísérője lett, mely

⁷¹ ALTERMATT, URS: *Svájc - az európai modell?* Regio: Kisebbség, politika, társadalom 1994. 5. évf. 2. sz 1. p

történet annyiban hasonlít vagy inkább már csak hasonlított Svájc helyzetéhez, hogy Svájc a saját semlegességi modelljével igyekezett példát mutatni a környező államoknak a fegyveres konfliktusoktól való távolmaradásra, illetve agresszió mellőzésére. Számomra a „*Szent Jeromos a vadállatok között*” metafora így ma már inkább a *semlegesség mint jogi koncepció* küzdelmét szimbolizálja a fennmaradásért egy globalizált, szoros szövetségekkel teli világban. Kutatásom alapján kijelenthetem, hogy amennyiben a neutralitás nem kap egy modernizált keretet egy új nemzetközi szerződés formájában, mely figyelembe veszi a változó geopolitikai realitásokat, akkor fennáll a veszélye, hogy a semlegesség egy csupán politikai tartalommal rendelkező diplomáciai jelképpé válik, elveszítve ezzel érdemi jelentőségét. Összességében az általam felállított de lege ferenda javaslatok bármelyikének megvalósulása egy olyan jogi keretet teremthetne, amely újraéleszti a semlegesség koncepcióját, újra megtöltve tartalommal a neutralitási jogot és lehetővé teszi annak fennmaradását az új világrendben – ezzel fenntartva a békéhez és stabilitáshoz való értékes hozzájárulását.

Irodalomjegyzék

1907. évi hágai békekonferencia. (1907. október 28). V. Egyezmény - A semleges Hatalmak és személyek jogairól és kötelezettségeiről szárazföldi háborúban. Hága.
- A kontinentális talapzattal kapcsolatos ügy (Líbia v. Málta), 68 (International Court of Justice 1985. június 3).
- A párizsi béke. (1815. november 20). Párizs, Franciaország.
- Allik, H.-L. (2024. június 20). *Stand by me? Vladimir Putin's remaining allies*. Forrás: DW: <https://www.dw.com/en/stand-by-me-vladimir-putins-remaining-allies/a-69428963>
- Altermatt, C. (2021). Remarks on the Swiss Neutrality. In T. M. Buchsbaum, Y. Preiherman, & I. Alisiya, *The Neutrality Option for In-Between States* (old.: 14-16). Minsk: Konrad-Adenauer-Stiftung .
- Altermatt, U. (1994). Svájc - az európai modell? *Regio: Kisebbség, politika, társadalom*, 1.
- Angol-norvég halászati ügy (Egyesült Királyság v. Norvégia), 5 (International Court of Justice 1951. december 18).
- Armstrong, H. (1956. 10 01). Neutrality: Varying Times. Amerikai Egyesült Államok.
- Balogh, P. (2023). Szolidaritás az államközi viszonyokban (?) - Nemzetközi támogatási mintázatok vizsgálata az orosz-ukrán háború árnyékában. *Máltai Tanulmányok*, 60-74.
- Blutman, L. (2018). Nemzetközi szokásjog. In *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*.
- Bragyova, A. (1993). Az állam semlegessége: Semlegesség - pártatlanság - elfogulatlanság. *Politikatudományi Szemle*, 136-145.
- Ceallaigh, D. (2022). Irish Neutrality & Ukraine Freedom. 1-4.
- Cohen, D. A. (2022). Evolving Swiss Neutrality; Foreign Policy, Identity, and a Changing World. *Independent Study Projects Collection 3530*, 5-6.
- Council of the European Union. (2002). Seville European Council 21 and 22 2002 - Presidency Conclusions., (old.: 1-44). Brussels.
- Dáil Éireann debate. (1991. november 29). *Maastricht Summit: Motion*. Forrás: Tithe an Oireachtais - Houses of the Oireachtas: <https://www.oireachtas.ie/en/debates/debate/dail/1991-11-29/3/>

- Dreyer, J., & Jesse, N. (2014). Swiss Neutrality Examined: Model, Exception or Both? *Journal of Military and Strategic Studies*, 61-69.
- Engdahl, O., & Wrangé, P. (2008). Law at War: The Law as it Was and the Law as it Should Be. *Liber Amicorum Ove Bring*, 273-292.
- Észak-tengeri kontinentális talapzattal kapcsolatos ügyek (Német Szövetségi Köztársaság v. Dánia, Német Szövetségi Köztársaság v. Hollandia, 48 (International Court of Justice 1969. február 20)).
- European Council of the European Union. (2024. október 27). *Humanitarian Aid*. Forrás: European Council of the European Union: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/humanitarian-aid/>
- Faluhelyi, F. (1920). *Az örök semlegesség és a világháború*. Pécs: Dunántúl (Wessely és Horváth) Könyvkiadó és Nyomda Részvénytársaság.
- Federal Council. (2013). *Switzerland's candidature for a non-permanent seat on the United Nations Security Council for the 2023-2024 term*. Bern.
- Federal Council. (2022. szeptember 7). Rapport Complémentaire au rapport sur la politique de sécurité 2021, sur les conséquences de la guerre en Ukraine. Bern.
- Gady, F.-S. (2023. 04 04). Why Neutrality Is Obsolete in the 21st Century - As Finland joins NATO, a few European holdouts cling to nonalignment. *Foreign Policy*. Forrás: <https://foreignpolicy.com/2023/04/04/finland-sweden-nato-neutral-austria-ireland-switzerland-russia-war>
- Greminger, T., & Rickli, J.-M. (2023). Neutrality After the Russian Invasion of Ukraine The Example of Switzerland and Some Lessons for Ukraine. *Prism*, 26-43.
- Hajdu, G. (1958). *A semlegesség*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Heil, M. K. (2020). Mítosz és valóság: Svájc a befogadóállam? 1.
- Huoranszki, F. (1993). Az állam semlegessége: Mivel nem azonos a semlegesség? *Politikatudományi Szemle* 3. sz, 124-128.
- Irfanoglu, I. (2018). Neutrality as a strategic tool for states. In P. Canbulat, P. Demirkaya, D. Aslan, D. Eraslan, D. Direkci, & D. Kilinc, *5th International Congress on Multidisciplinary Studies 02th-03th November 2018* (old.: 277-290). Antalya.

- Italy - Malta. (1982). Agreement on the Neutrality of Malta. *International Legal Materials*, (old.: 396-398).
- Jones, S. (2022. február 28). *Swiss break neutrality tradition to match EU snactions on Russia*.
 Forrás: Financial Times: <https://www.ft.com/content/80c268fa-61d4-42ac-a9f4-310f12678c43>
- Kende, T., Nagy, B., Sonnevend, P., & Valki, L. (2014). *Nemzetközi jog*. Wolters Kluwer Kft.
- Király, A. (2008). Gulliver és Lilliput a XXI. században: Ciprus és Málta európai uniós ügyei. *De iurisprudencia et iure publico I Jog- és politikatudományi folyóirat*, 25-27.
- Kis, J. (1992). Az állam semlegessége. *Politikatudományi Szemle*, 7-10.
- Lotus-ügy (Franciaország v. Törökország), 10 (Permanent Court of International Justice 1927).
- Morris, K., & White, T. J. (2011). Neutrality and European Union: The case of Switzerland. 4-6.
- Möcklj, D. (2003). The Long Road to Membership: Switzerland and the United Nations. In G. J. Martin, & T. Fischer, *Swiss Foreign Policy 1945-2002* (old.: 46-73). London.
- Németh, I. (2011). Az osztrák út. In P. D. Mihály, *Pandora Könyvek* (old.: 264-265). Eger: Eszterházy Károly Főiskola nyomdája.
- Nicaragua és ellene irányuló katonai és félkatonai tevékenységek ügye (Nicaragua v. Amerikai Egyesült Államok), 70 (International Court of Justice 1986. június 27).
- Nikolett, G., & Szalai, M. (2022). Kisállamok és középhatalmak viselkedése és dilemmái az orosz-ukrán háborúban KKI-Elemzések-2022/34. *KKI-Elemzések*, 3.
- Reinprecht, C., & Latcheva, R. (2003). Neutrality and Austrian Identity: Discourse on NATO and Neutrality as Reflected in Public Opinion. In R. Wodak, & A. Kovács, *NATO, Neutrality and National Identity: the case of Austria and Hungary* (old.: 433-454). Wien.
- Reuters. (2022. augusztus 11). *Russia says Swiss "no longer neutral", can't act as go-between with Ukraine*. Forrás: Reuters: <https://www.reuters.com/world/europe/russia-says-switzerland-cannot-represent-its-interests-ukraine-2022-08-11/>
- Salvioni, N. (2022). *Switzerland and neutrality towards belligerents: a system of conflict limitation*. Locarno, Canton of Ticino.

- Sang-Hun, C., & Santora, M. (2024. november 5). *What We Know About North-Korea's Role in the Ukraine War - North Korea's supply of munitions was already critical to Russia's war effort. Now, its troops have joined the fight.* Forrás: New York Times: <https://www.nytimes.com/article/north-korea-troops-russia-ukraine.html>
- Schindler, D., & Toman, J. (1988). *The Laws of Armed Conflicts*. Martinus Nijhoff Publisher.
- Schmidl, E. (2016). Lukewarm Neutrality in a Cold War? The Case of Austria. *Journal of Cold War Studies*, 36-50.
- Svájc. (1997. június 20). SR 514.54 Federal Act on Weapon Accessories and Ammunition. *Weapons Act, WA*.
- Svájc. (2002. március 22). SR 946.231 Federal Act of 22 March 2002 on the Implementation of International Sanctions. *Embargo Act, EmbA*. Svájc.
- Szalai, A. (2013). *A fegyveres összeütközések hatása a nemzetközi szerződésekre*. Szeged.
- Szalai, A. (2018). Nemzetközi szerződések. In *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (old.: 1-25).
- The Research Department of the Peace and Neutrality Alliance. (2018). *Maltese Neutrality an Historical and Comparative Analysis*.
- Vohra, A. (2023. március 24). *Swiss Neutrality Makes No Sense Anymore - Switzerland's refusal to take sides in Ukraine only benefits Russia.* Forrás: Foreign Policy: <https://foreignpolicy.com/2023/03/24/switzerland-neutrality-russia-ukraine/>
- Wyss, M. (2011). Military Transformations in Europe's Neutral and Non-Allied States. *RUSI Journal*, 44-51.
- Zakopalová, D. (2011). Towards Cosmopolitan Security Politics? Analysis of Public Discourse on Neutrality in Austria and Ireland. *Perspectives: Review of International Affairs*, 49-72.